

Молодь знає Молодь контролює

звіт за результатами моніторингового дослідження та просвітницької кампанії «Ознайомлений – значить озброєний: Мої права при контактах із міліцією»

Молодь знає Молодь контролює

звіт за результатами моніторингового дослідження та просвітницької кампанії «Ознайомлений – значить озброєний: Мої права при контактах із міліцією»

Луганськ, 2012

Правозахисний центр «Поступ»

Зміст

Вступ.....	4
------------	---

I. Молодіжний моніторинг дій міліції

Опитування молоді	9
Спостереження за роботою Чергових частин міліції	19
Спостереження за роботою Патрульної служби	25

II. Висновки та рекомендації

Рівень підготовки особистого складу	30
Матеріально-технічна база	31
Забезпечення доступу до інформації та оскарження дій міліції	33
Розвиток механізмів громадянського контролю	35

III. Інформаційна кампанія для молоді

Перебіг та результати кампанії	38
Методологія та інструментарій кампанії	39

IV. Додатки

Методологія дослідження.....	45
Анкета для опитування молоді	58
Карта спостереження за діяльністю Чергових частин	60
Карта спостереження за діяльністю Патрульної служби.....	62
Пам'ятка для молоді	65
Пам'ятка для патрульних міліціонерів	72

ВСТУП

Ваше право:
вимагати від поліції записки про затримання. (ст. 208)

вимагати від поліції пояснень і запитати про місце затримання, про причини затримання та про звинувачення. (ст. 208)

вимагати від поліції дозволити вам зв'язатися з адвокатом або родичами. (ст. 208)

вимагати від поліції дозволити вам зв'язатися з адвокатом або родичами. (ст. 208)

Пам'ятайте!

Адміністративне затримання не може тривати довше 3 годин, крім виняткових випадків, передбачених законами України.
Після закінчення особи Вас має бути звільнено.

Передумови

Запропонована вашій увазі публікація містить звіт за результатами просвітньо-дослідницької молодіжної кампанії «Ознайомлений – значить озброєний: Мої права при контактах із міліцією».

Ідея проведення кампанії виникла через численні повідомлення про порушення прав людини працівниками правоохоронних органів, що поступали від активістів, що входять до мережі випусників освітніх заходів Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини». Проблема, на яку намагається вплинути команда проекту – відсутність у молоді необхідних знань та навичок для попередження незаконних дій правоохоронців, а також відсутність ефективних механізмів громадського контролю за дотриманням прав людини працівниками правоохоронних органів. Метою кампанії, яка й досі триває у східних регіонах України, є покращення ситуації з дотриманням прав людини працівниками правоохоронних органів через поширення інформації про права громадян і повноваження міліціонерів під час контактів із молоддю, а також проведення молодіжного дослідження законності та стану дотримання прав людини у діяльності ОВС.

Кампанія, проведення якої планувалося у Луганській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській та Запорізькій областях, згодом, за проханням місцевих активістів, була поширена на Хмельницьку, Тернопільську, Миколаївську області та Автономну Республіку Крим. Загалом, у проведенні просвітницьких та дослідницьких дій в рамках кампанії взяло участь 8380 осіб.

Одразу зауважимо, що молодіжне дослідження стану дотримання прав людини у діяльності органів внутрішніх справ від початку не претендувало на наукову ґрунтовність і не може замінити серйозного наукового аналізу, проведення якого продиктовано низкою системних проблем в українській міліції. Координаційна група Кампанії планувала використати його як частину довготермінової стратегії для актуалізації проблем, які потребують розв'язання, та у якості інструмента впливу на ОВС з метою запровадження системи громадського контролю та оцінки діяльності міліції.

Перебіг кампанії

Для реалізації цілей кампанії у листопаді 2011 року командою проекту за підтримки Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» та Асоціації УМДПЛ було відібрано та підготовлено групу з 20 координаторів дослідницької та просвітницької кампанії. За участю регіональних координаторів, експертами ММГО «М'АРТ» та Правозахисного центру «Поступ» було розроблено методологію та інструментарій дослідження, а також методологію проведення просвітницьких заходів для молоді з питань повноважень працівників міліції та прав громадян у контактах із ними.

Для забезпечення проведення кампанії у регіонах, командою проекту було виготовлено 10 тис. інформаційних буклетів для молоді, 5 тис. інформаційних буклетів для працівників патрульної служби, 10 тис. анкет для опитування молоді, 70 карт спостереження за діяльністю Чергових частин та патрульної служби міліції, 2 тис. афіш та 10 тис. значків для розповсюдження серед молоді.

У період з лютого по березень 2012 року регіональними координаторами кампанії було підготовлено 20 мультиплікаторів та дослідників з числа представників цільової групи – молоді у віці від 18 до 25 років. З квітня по серпень 2012 року у 9 регіонах України було проведено 109 просвітницьких заходів для молоді, учасниками яких стали 8380 осіб віком від 15 до 25 років. Молоді люди отримали знання про власні права, повноваження міліції під час контактів із громадянами, а також елементарні навички запобігання та оскарження випадків міліцейського свавілля. Під час заходів командою та волонтерами проекту проводилося анкетування молоді, метою якого було дослідження стану дотримання прав людини з боку працівників міліції під час контактів із представниками цільової групи. Усього за 4 місяці було опитано 1932 респонденти.

У період з травня по серпень 2012 року активісти кампанії здійснювали моніторингові візити до відділків міліції та досліджували роботу працівників патрульної служби міліції у Луганській, Донецькій, Харківській, Дніпропетровській та

Запорізькій області. Усього у візитах в якості моніторів взяло участь 45 активістів та активісток, які відвідали 30 відділків внутрішніх справ та склали рапорти про роботу 37 патрулів. За виявленими порушеннями зроблено 25 записів у Книгах скарг та пропозицій, а також направлено 25 звернень до регіонально керівництва ОВС. За частиною викладених фактів уже проведено службові перевірки та вжито заходи реагування, про що команду проекту поінформовано письмово.

Інформація про перебіг кампанії викликала широкий суспільний резонанс та привернула увагу молодих активістів з регіонів, що не були охоплені нашою увагою. На сьогодні команда проекту отримала вже близько 20 заявок на проведення інформаційно-просвітницьких акцій в інших областях країни, що підтверджує актуальність проблеми та вказує на велику потребу молоді у розповсюдженій інформації. Координаційна група кампанії заохочує активістів зі всіх регіонів України до організації інформаційно-просвітницьких заходів та розповсюдження інформаційних буклетів серед місцевої молоді. Детальніше про цю пропозицію можна дізнатися на інтернет-сторінці кампанії: <http://j.mp/Newqmf>

Подяки

Команда проекту висловлює особливу подяку експертам Асоціації Українських моніторів дотримання прав людини у діяльності правоохоронних органів (АУМДПЛ) за надані методичні напрацювання та консультації під час реалізації дій в рамках кампанії.

Також ми вдячні Всеукраїнській освітній програмі «Розуміємо права людини» та особисто її координатору Сергію Бурову за надану експертну та методичну підтримку під час проведення заходів із підготовки регіональних координаторів та розробки технології інформаційно-просвітницьких заходів для молоді.

Висловлюємо подяку громадській організації «М'АРТ», кримському правозахисному центру «Дія», всеукраїнській громадській організації «Фундація регіональних ініціатив», молодіжній організації Добропільський центр молоді «Добро», незалежній

профспілці «Студентська дія», хмельницькому «Вуличному Університету», молодіжній організації «Молодь демократичного альянсу» та ЮСГМО «Молодь Ювілейного».

Команда проекту висловлює подяку Національному Фонду Підтримки Демократії (NED) та Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні, фінансова підтримка яких зробила реалізацію кампанії можливою.

ОПИТУВАННЯ МОЛОДІ

Методологія дослідження

Опитування тривало з травня по червень 2012 року у Луганській, Донецькій, Харківській, Запорізькій, Дніпропетровській, Хмельницькій областях та АР Крим. У дослідницьку групу увійшли молоді активісти, що пройшли підготовку в рамках базових та спеціалізованих заходів Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» та семінарів із моніторингу прав людини у діяльності ОВС, організованої Асоціацією УМДПЛ.

Методом збору інформації на цьому етапі дослідження було обрано анонімне анкетування.

Команда проекту планувала отримати відповіді на наступні дослідницькі запитання:

- Чи називає працівник міліції своє прізвище, звання при зверненні до нього і чи прикладає при цьому руку до головного убору?
- Чи пред'являє працівник міліції своє службове посвідчення на вимогу?
- Чи повідомляє міліціонер мету звернення, якщо звертається до цивільної особи?
- Чи виявляє працівник міліції високу культуру й такт у взаємовідносинах із цивільними особами?
- Чи звертається патрульний до цивільної особи з повагою на «Ви»?
- Чи уважно вислуховує міліціонер цивільну особу у разі звернення до нього?
- Чи вживає заходів патрульний за заявами цивільної особи або чи пояснює – куди слід звертатись?
- Чи не вдається патрульний до недопустимої поведінки, а саме:
 - зверхній тон, грубість, зарозумілість;
 - іронічне або неввічливе викладення зауважень;
 - вирази або репліки, що ображають людську гідність;
 - погрози, повчання та несправедливі докори;
 - пред'явлення незаслужених звинувачень;
 - погрози чи ображаючі жести або знаки.
- Чи виявляє міліціонер у розмові з цивільною особою спокій,

витримку, розсудливість?

- Чи не відповідає міліціонер грубістю на грубість і чи не керується у своїх діях особистим неприязним почуттям?
- У разі, якщо порушник на зроблені йому зауваження реагує збуджено, чи дає міліціонер йому час заспокоїтись і просить пояснення з приводу його неправильних дій?
- Чи роз'яснює міліціонер неправомірність поведінки з посиланням на відповідні закони, постанови та інші нормативні акти перед тим як прийняти рішення про процесуальні дії (складання протоколу, накладання штрафу, зауваження і т. ін.)?
- Чи однаково ввічливо патрульні наряди поводяться з підлітками, як і з дорослими?
- Чи уважно та без упереджень при виконанні службових обов'язків та у повсякденному житті співробітник міліції ставиться до цивільних осіб незалежно від їх соціального стану, освітнього рівня, расової чи релігійної приналежності, громадянства, політичних та інших переконань, віку, статі?
- Чи керується міліціонер при застосуванні сили гуманістичними принципами, пам'ятаючи про цінність людського життя?
- Чи є працівник міліції у службових та позаслужбових стосунках з людьми, в особистій поведінці зразком чесності, чемності, тактовності, зовнішньої охайності та внутрішньої дисциплінованості, культури спілкування і, зокрема, мовної?

Усього під час активної фази дослідження було опитано 1932 респонденти. Вік респондентів: від 15 до 18 років – 1478 (76,5%); від 18 до 25 років – 382 (19,77%); від 25 років – 144 (7,45%).

Узагальнюючи отримані відповіді, можна звернути увагу на декілька розповсюджених ситуацій, під час яких співробітниками міліції найчастіше порушуються права людини та вимоги національного законодавства:

Зупинка на вулиці

28,7% (555) респондентів заявили про те, що працівники міліції зупиняли їх на вулиці без очевидних підстав. Однак, 71,6% (1385) повідомили, що не зупинялися міліцією безпідставно.

17,6% (340) опитаних повідомили, що під час зупинки співробітники

міліції не пояснювали її причин.

У 21,4% (413) випадків співробітники міліції, вступаючи у контакт, не представилися респондентам, чим порушили вимоги статті 5 Закону України «Про міліцію». Із них у 2,8% випадків вони відмовилися представитися на вимогу зупинених, у 6,9% випадків назвали себе лише на їх прохання. Лише 12,2% (235) респондентів співробітники міліції представилися перед тим, як висунути вимоги. У 14,3% (276) випадків респондентам не було пред'явлено службові посвідчення міліціонерів. 3,1% (60) опитаних повідомляють про те, що працівники міліції відмовились пред'явити їм своє службове посвідчення на їхню вимогу. 9,2% респондентів повідомили, що посвідчення були пред'явлені патрульними на початку бесіди, і 7,6% змогли ознайомитися з документами патрульних на вимогу.

14, 6% (283) респондентів назвали у якості підстав зупинки працівниками міліції «інші причини», законність більшості з яких викликає серйозні сумніви.

Серед екзотичних та непередбачених жодним нормативним актом приводів для зупинки на вулиці учасники опитування часто називають «перевірку телефонів», «планова перевірка документів», «перевірка на алкогольне або наркотичне сп'яніння». Найбільш вразили такі повторювані причини зупинки, як катання на скейті або роликівих ковзанах «у недозволеному місці» (наприклад, біля пам'ятника) або «відпрацювання місцевості». На другому місці за кількістю у переліку причин зупинення є розпиття спиртних напоїв у громадському місці - 8% (156), паління у громадському місці - 7,2% (139), дрібне хуліганство – 3,9% (75).

Культура спілкування

10% (205) опитаних вважають, що під час спілкування співробітники міліції поводитися з ними коректно, не порушуючи вимоги частини 2 статті 5 Закону України «Про міліцію», пунктів 4 та 141 Статуту патрульно-постової служби. Разом із тим, 9% (175) респондентів назвали поведження з ними міліціонерів зверхнім, 4,8% (92)

заявили, що міліціонери ображали їх під час спілкування, і 3,2% (62) опитаних – погрожували. Зазначені дії є порушенням пунктів 143, 144 та 146 Статуту патрульно-постової служби міліції України. На жаль, також повторюваними є повідомлення про нетверезий стан співробітників міліції та безпідставні погрози особистого характеру з їхнього боку по відношенню до зупинених під час контактів.

Складання протоколу про адміністративне правопорушення

Як одну з позитивних тенденцій, виявлених у процесі дослідження, можна зазначити те, що, у відповідності до пунктів 133, 144 та 251 Статуту патрульно-постової служби, більшість співробітників міліції обмежуються усним попередженням – про це заявила більшість опитаних – 18,3% (354).

Але, разом з тим, варто зазначити, що у порушеннях зазначеної норми та стандартів статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у 2,2% (43) для складання протоколу респондентів було доставлено до райвідділів міліції, а у 0,6% (11) випадків респондентів для складання протоколу відводили в інші, не передбачені процедурою місця.

Також 6% (117) респондентів зізналися, що дали міліціонерам хабар за те, щоб ті не складали протокол про адміністративне порушення.

Лише у 1,7% (34) випадків протокол про адміністративне правопорушення складався на місці у відповідності до статті 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Огляд особистих речей

12,7% (247) респондентів повідомили, що міліціонери змусили їх дістати та показати особисті речі, що знаходилися в їхніх кишенях, або сумках. У 3,7% (71) випадках міліціонери у порушеннях встановленої процедури особисто діставали речі з кишень та сумок

зупинених. 1,1% (22) респондентів повідомили, що їх було доставлено для особистого огляду до відділку міліції. Разом із тим, варто зазначити, що у 14% (272) випадків огляд особистих речей працівниками міліції не проводився. 14,8% респондентів зазначили, що особистий огляд проводився міліціонером іншої статі, що суперечить пункту 239 Статуту патрульно-постової служби, статті 264 Кодексу України про адміністративні правопорушення та стандартам статті 8 Європейської Конвенції. 70% опитаних не надали відповіді на запитання про стать співробітників міліції, які здійснювали особистий огляд. 19,9% (385) респондентів зазначили, що під час проведення особистого огляду були відсутні передбачені процедурою двоє понятих однієї з ними статі. Згідно відповідей учасників опитування, цю вимогу було дотримано лише у 4,2% випадків. 75,9% респондентів не надали відповідь на це запитання. 21,1% (408) респондентів зазначили, що під час особистого огляду не складався окремий протокол. Лише 3,1% респондентів повідомили, що цю вимогу було дотримано. У 18% (347) випадків особистий огляд проводився не у спеціальному приміщенні відділків міліції. Процедуру у цій частині було дотримано у 4% (79) випадків.

Зауважимо, що згідно стандартів права на приватність, сформульованих у рішеннях Європейського Суду з Прав Людини, огляд особистих речей є серйозним втручанням у свободу приватного життя, і для здійснення цих дій працівники правоохоронних органів повинні мати обґрунтовані підстави, а також суворо дотримуватися передбаченої законом процедури. Різного роду «планові огляди» під час «відпрацювання місцевості» є протизаконними та неприпустимими з точки зору стандартів статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Міністерству внутрішніх справ варто зробити на цьому акцент під час розробки програм підготовки та перепідготовки особистого

складу ОВС.

Право повідомити про своє місцезнаходження

Лише 15,7% (303) респондентів працівниками міліції була надана можливість зателефонувати рідним та знайомим для того, щоб повідомити про своє місцезнаходження. Також 15% опитаних не змогли скористатися правом повідомити про своє місцезнаходження. 1,9% (36) не зробили цього через те, що їм не було роз'яснено їхні права, 6,1% (119) не намагалися скористатися цим правом, і у 7% (135) випадків міліціонери активно перешкоджали респондентам здійснити телефонні дзвінки, таким чином грубо порушуючи вимоги статті 5 Закону України «Про міліцію» та статті 261 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Застосування фізичної сили та спецзасобів

Більшість респондентів - 16,2% (313) - відповіли, що до них не застосовувалася фізична сила або спецзасоби. Разом із тим, згідно відповідей опитуваних, у 5,1% (99) випадків міліціонерами було застосовано фізичну силу, гумові кийки, наручники та інші засоби. З огляду на зазначені вище причини зупинки, можна стверджувати наявність тенденції до необґрунтованого та непропорційного застосування працівниками міліції сили та спецзасобів, що порушує норми статей 12-15 Закону України «Про міліцію» та пункту 204 Статуту патрульно-постової служби міліції. Серед інших, непередбачених чинним законодавством засобів впливу, респонденти називають такі дивні методи, як «били фуражкою», «били руками через подушку», фізичне утримання, яке супроводжувалося психологічним тиском та погрозами. Один із учасників опитування у Харкові повідомив про застосування до нього у відділку міліції електричного струменю.

Доставлення та перебування у відділку міліції

Лише 5,3% (102) опитаних упевнені, що під час доставлення до відділків міліції їх було зареєстровано у журналі реєстрації відвідувачів, як це передбачено пунктом 10.1 додатку 18 до Інструкції, затвердженої Наказом МВС №181. 9% (174) респондентів повідомили, що їх доставлення до відділку не було зафіксовано, і ще 5,7% (111) не знають, чи було здійснено реєстрацію.

Більшість респондентів не змогли відповісти на запитання про термін утримання у відділку. 8,8% (170) опитаних провели у відділках менше 3 годин. У 4,2% (82) випадків термін утримання перевищив 3 години. Респонденти зазначили терміни від 4 до 16 годин, що є грубим порушенням статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та стандартів статті 5 Європейської Конвенції. Про перевищення терміну адміністративного затримання найчастіше повідомляють респонденти у Харківській та Донецькій областях.

Лише 12,5% респондентів повідомили, що під час доставлення до відділку міліції їм було роз'яснено їх права. Проте, виходячи з відповідей учасників опитування, у більшості випадків це не було зроблено у необхідному обсязі. Так, про право не свідчити проти себе та своїх близьких від співробітників міліції дізналися лише 3,4% респондентів, про право скористатися правовою допомогою – 2,7%, про право відмовитися відповідати на запитання – 2,5%, про можливість надавати докази та заявляти клопотання – 1,6%, про право вимагати судової перевірки законності затримання – 1%, про право особисто брати участь у розгляді питання щодо взяття під варту – 1,1%.

Оскаржування дій міліції

15,6% респондентів, які вважають дії співробітників міліції по

відношенню до них незаконними, не планують оскаржувати їх через те, що не бачать перспектив такого оскарження (не вірять, що порушники можуть бути покарані), вважають процедуру складною і не мають на це часу, або побоюються тиску з боку правоохоронців. У декількох випадках респонденти повідомили, що планували оскаржувати порушення, але пропустили терміни. Дехто з респондентів вважає, що не має достатньо знань для оскарження дій міліції.

2,8% опитаних ще не оскаржували, але мають намір оскаржувати дії міліціонерів. Більшість із них планує подавати скаргу до органів прокуратури; декілька учасників опитування повідомили, що збираються помститися, використовуючи особисті та родинні зв'язки, і лише 1 респондент має намір оскаржувати дії міліціонерів у суді.

5% опитаних уже здобули досвід реагування на незаконні дії міліціонерів. Із них 17 (0,8%) респондентів уже оскаржували порушення з боку міліції у судах, 33 (1,7%) скаржилися до прокуратури, 21 (1%) телефонували на гарячу лінію МВС, 26 (1,3%) робили запис у Книзі скарг та пропозицій відповідного відділку міліції.

102 респонденти з тих, хто скаржився на незаконні дії міліції, не отримали відповіді на своє звернення. 57 (3%) респондентів отримали відповіді від компетентних органів, але вважають, що до порушників не було вжито належних дисциплінарних заходів. І лише четверо учасників опитування (0,2%) повністю задоволені мірами з відновлення їхніх порушених прав.

Варто відзначити пасивність більшості молоді, її недостатню правову обізнаність та неготовність діяти для відновлення порушених прав.

Корупційні дії міліціонерів

Близько 70% респондентів не надали відповіді на запитання «Чи

доводилося тобі давати гроші працівникам міліції?». 10,6% (204 опитаних повідомили, що дали хабар міліціонерам. Із них 123 (6,4%) респондентів самі запропонували гроші, і 81 (4,2%) респондент був змушений зробити це на вимогу та під тиском з боку правоохоронців.

МОНІТОРИНГ ЧЕРГОВИХ ЧАСТИН

Моніторинг чергових частин міліції здійснювався із застосуванням методів включеного спостереження та експерименту. Моніторингові групи склалися із координаторів, що пройшли спеціальну підготовку під час п'ятиденного семінару та волонтерів із числа місцевих активістів та учасників освітніх заходів для молоді. Усього в дослідженні у складі моніторингових груп працювало 45 осіб.

Під час активної фази дослідження було відвідано 30 відділків міліції у Луганській, Донецькій, Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. За фактами виявлених порушень було зроблено 25 повідомлень (записів у книгах скарг та пропозицій та скарг, направлених керівництву обласних управлінь внутрішніх справ). За результатами скарг отримано 5 відповідей та публічні заяви про заході, вжиті для усунення недоліків.

Пропонуємо вам огляд найбільш поширених порушень, зафіксованих під час дослідження.

Доступність

У більшості відвіданих відділків міліції відсутні або не придатні для користування елементи архітектурної доступності, що значно ускладнює потрапляння до них людей з інвалідністю та представників інших маломобільних груп. У 42% відділків пандуси для інвалідів-візочників відсутні взагалі, а у 35% будівель, обладнаних пандусами, вони не відповідають установленим нормам. Учасники моніторингових груп зафіксували відсутні або зламані перила пандусів, конструктивну непридатність пандусів для самостійного користування інвалідами (матеріали, кут підйому, покриття), замість пандусів у деяких відділках пропонується допомога працівників, яких можна викликати через домофон (які не завжди працюють). В одному з відділків монітори побачили пандус, який упирається в зачинені двері.

У 23,5% відвіданих відділків міліції, у порушеннях вимог пункту 3.5 Наказу МВС №400, відсутній вільний доступ до вестибюлів.

Вхід перегороджують зачинені двері, а потрапити до вестибюлю (наприклад, для того, щоб ознайомитися з інформацією, розміщеною на стендах, або опустити повідомлення у скриньку

довіри) можливо лише з дозволу постового або чергового. В одному з відділків у Запоріжжі монітори спостерігали навіть те, що й залишити вестибюль відвідувач може лише з дозволу працівників установи. У 12% відділків внутрішніх справ (у Луганську, Запоріжжі та Дніпропетровську) вестибюль взагалі відсутній.

Більшість будівель ОВС, які відвідали моніторингові групи, обладнані камерами спостереження. Проте у 33% відділків монітори не знайшли камер спостереження.

Порядок і режим роботи чергової частини

У багатьох відвіданих відділках міліції учасники моніторингових груп знайшли лише одного чергового міліціонера чергової частини, що є порушенням Інструкції, затвердженої Наказом МВС №181. У декількох відділках на посту або у залі оперативного управління чергували особи у цивільному, що також є порушенням зазначеної інструкції.

За спостереженнями учасників дослідження, також поширеною проблемою є неналежне ведення реєстрації відвідувачів постовими міліціонерами. Одним із завдань моніторів було дослідити процедуру реєстрації відвідувачів, але враховуючі специфіку та умови проведення дослідження, це вдалося зробити не у 100% відділків, тому показники за цим пунктом можуть бути недостатньо точними. Проте там, де це вдалося зробити, монітори зафіксували, що у понад 80% випадків, працівники райвідділів нехтують вимогами пункту 10.1 Інструкції, Затвердженої Наказом МВС №181 та додатку №8 до неї, не роблячи записів до Книги реєстрації відвідувачів та запрошених. Також, у понад 90% відділків, де вдалося дослідити цю процедуру, зафіксовані вимоги працівників міліції до відвідувачів, зробити запис про відсутність претензій перед виходом із приміщення.

Робота зі скаргами та повідомленнями

Поширеною проблемою виявилася відсутність скриньок довіри (вони відсутні або недоступні у 35% відвіданих відділків) та недоступність Книг скарг та пропозицій. У 42% відділків Книга скарг

знаходиться не у вестибюлі, як це передбачено пунктом 1.3 Інструкції, затвердженої Наказом МВС №400, а у постового міліціонера або у залі оперативного управління та надається відвідувачу лише після доволі тривалої «співбесіди» про причину та зміст запису. Наявність переважно подяк або кричуще малої кількості записів у Книгах скарг у більшості відвіданих відділків також свідчить про проблему доступності для відвідувачів процедури оскарження дій міліціонерів. Під час дослідження було зафіксовано випадки, коли працівники райвідділів втручалися та перешкоджали відвідувачам під час написання ними скарг та повідомлень. У 18% відвіданих відділків Книга скарг була взагалі відсутня.

Також у порушення вимог зазначеної інструкції, інформаційні стенди у вестибюлях багатьох чергових частин не містять повної інформації, передбаченої цим відомчим актом. Так, інформація про правила прийому, реєстрації, розгляду заяв міститься лише на 23% стендів, контакти працівників прокуратури – на 60%, телефони довіри – на 47%, витяги із закону про звернення громадян – на 41%. Інформацію про дислокацію дільничних інспекторів міліції відвідувачі не зможуть знайти на 88% інформаційних стендах, розміщених у вестибюлях чергових частин. У 23% відвіданих відділків інформаційні стенди недоступні для відвідувачів. У 30% випадків монітори зазначають, що стенди розташовані на незручній висоті, у 35% відділків вони не освітлені, у третині приміщень інформація на стендах не читабельна.

Також значно ускладнює процедуру оскарження незаконних дій працівників міліції складність їх ідентифікації – лише у 6% відділків чергові міліціонери носять бейджи із зазначенням прізвища, ім'я, по-батькові та займаної посади. При цьому лише у 35% випадків чергові та патрульні назвали своє ПІБ та посаду на вимогу моніторів.

Окрім цього, монітори зафіксували декілька випадків, коли не працювали телефонні номери, зазначені як номери чергової частини.

Обладнання службових приміщень

Грубим порушенням вимог пункту 7.1 Інструкції, затвердженої Наказом МВС №181 є відсутність у деяких відділках міліції належної кількості кімнат для затриманих та допроваджених (КЗД), або взагалі їхня відсутність. За словами самих працівників таких відділків, підозрювані утримуються у службових кабінетах, заковані у наручники, що також не передбачено жодною процедурою і є брутальним порушенням прав затриманих осіб.

У декількох відвіданих відділках міліції відсутній вестибюль (інформаційні стенди та скринька довіри знаходяться у режимній зоні). У 12% відділків монітори не знайшли інформаційних стендів. Приблизно третина (24%) відвіданих відділків не обладнана кімнатами для прийому громадян, а у 42% відділків, де вони є, громадяни не мають можливості вільно потрапити до цих приміщень. У декількох випадках зафіксовано відсутність вікна зали оперативного управління і чергові офіцери у таких випадках спілкуються із відвідувачами через постового міліціонера.

Особиста поведінка та культура спілкування

На превеликий жаль, дослідницька група має констатувати, що більше половини (59%) працівників міліції, з якими монітори мали контакти під час відвідування чергових частин, не дотримуються вимог статті 5 Закону «Про міліцію», пунктів 1.1, 4.36, 6.1.2 Інструкції, затвердженої Наказом МВС №181, Кодексу честі працівника ОВС, затвердженого Наказом МВС №18. У спілкуванні з відвідувачами, працівники чергових частин дозволяють собі зверхній тон і, навіть, грубість та погрози (іноді, із демонстративними маніпуляціями вогнепальною зброєю, перешкоджанням вільному виходу відвідувачів із приміщень), нерідко звертаються до відвідувачів на «ти», допускають ображаючі коментарі та дискримінаційне ставлення за ознакою статі, віку та соціального становища. Учасники дослідження відзначають, що працівники чергових частин нерідко вступають у суперечки особистого характеру із відвідувачами.

Чергові офіцери та постові міліціонери лише у 35% випадків представляються та називають свою посаду та звання, вступаючи у контакт із відвідувачами, як це передбачено статтею 5 Закону України «Про міліцію», і лише у 36% випадків змістовно відповідають на запитання, що стосуються роботи ОВС.

Рівень обізнаності та службової підготовки

Більшість моніторингових груп повідомила про висування до відвідувачів незаконних вимог, як-то надати документи, підтверджуючих особу, заборону фотозйомки змісту інформаційних стендів та співробітників міліції під час виконання ними службових обов'язків. Зафіксовані випадки, коли працівники райвідділів, посилаючись на розпорядження безпосереднього керівництва відмовлялися у наданні Книги скарг та пропозицій або перешкоджали виходу відвідувачів із приміщення чергової частини до дачі пояснень вищому керівництву щодо змісту зроблених у книгу записів. Спілкуючись із відвідувачами та учасниками моніторингових груп, працівники чергових частин часто не можуть підкріпити свої вимоги посиланням на конкретні правові норми. Зафіксовано випадки, коли працівники міліції відбирали пояснення у відвідувачів щодо скоєних правопорушень та злочинів прямо у вестибюлі чергової частини. У іншому випадку, зафіксованому в Донецьку, відвідувач з явними тілесними ушкодженнями більше години очікував у вестибюлі чергової частини, поки оперативні працівники запросять його для дачі пояснень.

МОНІТОРИНГ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Даний етап дослідження проводився паралельно із спостереженням за роботою чергових частин міліції, і у ньому брав участь майже той самий склад моніторингових груп. Завданням цього етапу було дослідити стан дотримання прав людини працівниками патрульної служби міліції, які, згідно робочої гіпотези, чи не найчастіше порушують права представників цільової групи проекту.

Під час дослідження було здійснено особистий контакт або невиключене спостереження за роботою 37 патрульних нарядів у 5 східних регіонах України.

Пропонуємо короткий огляд найпоширеніших порушень, виявлених у ході дослідження.

Особиста поведінка та культура спілкування

Культуру поведінки працівників патрульної служби за результатами дослідження можна оцінити як критично низьку. Більшість патрульних, особливо у спілкуванні з підлітками та молоддю, не дотримуються вимог статті 5 Закону «Про міліцію», пунктів 4, 141, 143, 144, 145 Статуту патрульно-постової служби, пунктів 1.1, 4.36, 6.1.2 Інструкції, затвердженої Наказом МВС №181, Кодексу честі працівника ОВС, затвердженого Наказом МВС №18. У порушенні пункту 143 Статуту ППС, вони часто дозволяють собі зверхній тон, грубість, вирази або репліки, які ображають людську гідність. Порушуючи пункт 145 Статуту ППС, вони нерідко вступають у суперечки особистого характеру. Нехтуючи вимогами пункту 146 Статуту, який зобов'язує їх поводитися з підлітками так само ввічливо, як і з дорослими, багато співробітників патрульної служби дозволяють собі у спілкуванні з ними грубість, погрози та інші форми психологічного тиску, іронічне викладення зауважень, несправедливі докори, повчання тощо.

Найбільш гостро ця проблема постає у випадках, коли патрулювання здійснюється військовослужбовцями строкової служби внутрішніх військ. Більшість із них демонструють вкрай низьку культуру спілкування та мають кричуще малі знання

нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність правоохоронних органів.

Усупереч вимогам кодексу честі працівника міліції, затвердженого Наказом МВС №18, патрульні, за повідомленнями моніторів, часто вдаються до етнічного та соціального профайлінгу, частіше зупиняючи представників етнічних менших, молодь (особливо за ознаками належності до певних субкультур) та людей низького соціального становища.

Дотримання порядку несення служби

Учасниками моніторингових груп було зафіксовано випадки заходження патрульних до магазинів без очевидної службової необхідності та ведення тривалих неслужбових розмов патрульних по телефону (в одному з випадків, що стався у Донецьку, патрульний різко та у грубій формі відреагував на зауваження моніторингової групи), що порушує вимоги пункту 154 Статуту патрульно-постової служби.

Зафіксовано багато випадків скоєння патрульними міліціонерами адміністративних правопорушень, а саме паління у громадських місцях. На зауваження у більшості випадків патрульні або не реагують взагалі, або реагують у грубій формі. Особливо кричущою виглядала ситуація у Запоріжжі, де робота моніторингових груп велася під час заходів із святкування Дня Конституції. Так, наприклад, багато міліціонерів, що здійснювали охорону святкових заходів, палили на площі прямо на очах міського керівництва ОВС.

Законність під час здійснення заходів примусу

Під час моніторингу у Харкові було зафіксовано випадки, коли патрульні зупиняли людей на вулиці без очевидних причин та здійснювали перевірку документів. Також монітори спостерігали затримання осіб за незначні правопорушення, у випадку яких, згідно рекомендаціям пункту 133 Статуту ППС, працівникам міліції достатньо обмежитися усним попередженням. За спостереженнями моніторів, у цих випадках затримань патрульними на місці не складався протокол про адміністративне

правопорушення.

Учасниками моніторингових груп у всіх регіонах проекту було зафіксовано випадки порушення процедури особистого огляду. Нерідко він здійснювався працівниками міліції просто на вулиці, без складання протоколу та у відсутності двох понятих, причому міліціонери часто самі нишпорили по кишенях та сумках зупинених. За спостереженнями робочої групи, жертвами таких порушень найчастіше стає молодь, люди низького соціального становища та представники маргіналізованих груп.

З іншого боку, монітори відзначають, що патрульні наряди не завжди реагують на повідомлення про правопорушення. Таких випадків небагато і вони, зазвичай, пов'язані із нерівним ставленням міліціонерів до громадян у залежності до їх соціального становища. Так, наприклад, монітори у Харкові спостерігали ситуацію, коли патрульні не вжили жодних заходів реагування до нетверезої особи, яка порушувала порядок в одному із місць громадського харчування, через те, що чоловік погрожував патрульним розправою, посилаючись на особисті зв'язки у міліцейському керівництві.

Поширені незаконні заборони фото та відеозйомки. У Запоріжжі одна з моніторингових груп спостерігала незаконне утримання працівниками міліції групи молодих людей, яка фотографувалася на площі перед торгівельним центром, де у той час відбувався слідчий експеримент із розслідування обставин терористичного акту. Міліціонери та особи у цивільному вимагали у молодих людей надати їм для перегляду фотокамеру для того, щоб вони могли власноруч видалити всі знімки, де зафіксовані люди, що брали участь у слідчих діях. Оскільки подібна процедура вилучення не передбачена жодним нормативним актом і працівники міліції не змогли підкріпити свої вимоги посиланням на правові норми, після спілкування з учасниками моніторингової групи, вони були змушені відмовитися від своїх претензій.

У Донецьку та Харкові було зафіксовано багато випадків, коли патрульні не могли відповісти моніторам на запитання про

розташування інфраструктурних об'єктів та державних установ. Проте робоча група не виключає, що це може бути пов'язано із проведенням у цих містах матчів Чемпіонату Європи з футболу і командирюванням до них великої кількості працівників міліції з інших міст.

Специфіка дослідження не дозволила глибоко вивчити проблеми дотримання законності та прав людини під час затримання і доставляння осіб до відділків міліції. Але за спостереженнями моніторів, можна припустити існування тенденції зловживання застосуванням адміністративного затримання, як засобу впливу на правопорушників.

ОНЬ

**ВИСНОВКИ ТА
РЕКОМЕНДАЦІЇ**

Усвідомлюючи необхідність системного реформування діяльності органів внутрішніх справ, розуміючи, що результати даного дослідження не можуть замінити ґрунтового наукового аналізу ситуації, робоча група вважає за необхідне звернути увагу уряду та організацій громадянського суспільства України на проблемні сфери загального характеру, що впливають на ситуацію порушень прав людини та вимог національного законодавства працівниками міліції. Перелік проблем, на які робоча група звертає увагу нижче, не є вичерпним, робота над аналізом причин даних проблем буде продовжена в ході подальших проектів.

Рівень підготовки особистого складу

Дослідження виявило критично низький рівень знання не тільки міжнародних документів та стандартів у сфері прав людини, а й національних правових актів, що безпосередньо регламентують діяльність міліції. Це стосується більшою мірою рядового складу ОВС, але, на жаль, й багато офіцерів міліції, які потрапили у фокус дослідження виявили надто слабкі знання у цій сфері. А рівень правової підготовки рядового складу міліції не витримує жодної критики – більшість патрульних та постових міліціонерів, з якими контактували монітори, не мають уявлення про обсяг своїх законних прав та повноважень і керуються у своїй діяльності не стільки нормами законів та підзаконних актів, скільки наказами безпосереднього керівництва. Надто часто, висуваючи вимоги до громадян, співробітники міліції не можуть послатися на конкретні правові норми. Робоча група проекту впевнена, що це є однією з головних причин системних порушень прав людини та здійснення правопорушень з боку працівників міліції.

Міністерство внутрішніх справ має приділити особливу увагу питанням підготовки та перепідготовки особистого складу ОВС. До навчальних програм відомчих вищих навчальних закладів мають бути включені якісні модулі з прав людини, які складатимуться із занять з філософії та генезису прав людини, розгляду міжнародних

і національних документів й механізмів захисту прав людини та зі стандартів основоположних прав і свобод, сформульованих, перш за все, у рішеннях Європейського Суду з Прав Людини. Особливу увагу варто приділити підвищенню якості підготовки рядового складу працівників ОВС та посиленню відомчого контролю за якістю такої підготовки. Також, на нашу думку, необхідно посилити контроль процедури поточної перевірки кваліфікаційних вимог до працівників міліції всіх підрозділів. Можливо, Міністерству варто залучати до заходів із такого контролю академічну спільноту (наприклад, викладачів юридичних спеціальностей невідомчих навчальних закладів). Акцент у підготовці особистого складу працівників ОВС необхідно зробити, перш за все, на забороні без винятку всіх форм незаконного насильства, забороні незаконного втручання у свободу та особисту недоторканність громадян, повазі до приватного життя та забороні дискримінаційного ставлення за будь-якою ознакою. Втручання у здійснення саме цих прав є найбільш актуальною проблемою у регіонах проекту.

Матеріально-технічна база

Дослідницька група звернула увагу на невідповідність внутрішнім та міжнародним стандартам частини приміщень, у яких розташовано структурні підрозділи ОВС та транспорту, що використовується працівниками міліції для виконання службових завдань. Нерідко це робить неможливою реалізацію багатьох прав, гарантованих національним законодавством та міжнародними угодами, ратифікованими Україною. Так, наприклад, відсутність у низці районних відділків міліції спеціальних приміщень для утримання затриманих та підозрюваних, спричиняє brutальні порушення стандартів статей 3 та 5 Конвенції з прав людини та основоположних свобод. Самі працівники міліції в інтерв'ю представникам дослідницької групи зізнавалися, що у таких випадках змушені утримувати

підозрюваних у наручниках у власних робочих кабінетах (в тому числі у нічний час). Подібні дії грубо порушують також і гарантії національного законодавства та процедури, передбачені відомчими актами. Міністерству внутрішніх справ необхідно якомога швидше зробити все необхідне для усунення даної проблеми, від виділення коштів на обладнання спеціальних приміщень у відповідності до стандартів, і до ліквідації структурних підрозділів там, де це зробити технічно неможливо.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що більшість будівель органів внутрішніх справ у регіонах проекту не обладнані елементами доступності (пандуси, підйомники, відсутність поріжків, відповідний розмір дверних отворів), або вони є непридатними для використання. Міністерство внутрішніх справ має забезпечити архітектурну та інформаційну доступність для людей з інвалідністю в усіх без виключення приміщеннях ОВС. Переобладнання має відбуватися з урахуванням різних нозологій інвалідності (порушення опорно-рухового апарату, вади зору, вади слуху та інші).

Для запобігання зловживанню службовим положенням працівниками міліції, які призводять до порушень прав громадян, усі приміщення ОВС мають бути обладнані камерами спостереження. За підсумками дослідження можна констатувати, що у східних регіонах України близько половини відділків міліції не обладнані камерами спостереження. Ця проблема особливо актуальна у районах, віддалених від обласних центрів. Міністерство має докласти зусиль для обладнання всіх без виключення будівель ОВС камерами спостереження та зробити все необхідне для забезпечення більш тривалого, ніж це є зараз, терміну зберігання інформації з камер спостереження, а також спростити доступ громадян до даної інформації.

Забезпечення доступу до офіційної інформації та можливість оскарження дій міліції

Дослідження виявило, що далеко не всі відділки міліції мають вестибюль та доступні кімнати для прийому громадян, де може бути розташована передбачена відомчими актами публічна інформація. Деякі відділки міліції не мають інформаційних стендів, а у більшості відвідуваних відділків інформація розміщена не у повному обсязі або не є актуальною. Також, нерідко викликає нарікання доступність інформації на стендах – у деяких відділках вона надрукована надто дрібним кеглем, розташована на недоступній для багатьох категорій громадян висоті, розташована у неосвітлених місцях.

Аналізуючи кількість, періодичність та зміст записів відвідувачів до Книги скарг та пропозицій, можна зробити припущення, що у більшості відділків міліції доступ до цих книг штучно ускладнений. У порушенні вимог відомчих актів, у більш ніж половині відвіданих установ, Книга скарг та пропозицій не знаходиться у вільному доступі у вестибюлі, а надається черговим міліціонером на вимогу відвідувача. У переважній більшості випадків, учасникам моніторингових груп довелося витримати незаконну та складну процедуру дізнання черговим про причину та зміст повідомлення, яке вони мали намір занести до книги.

Дуже складною є ідентифікація працівників міліції, що суттєво ускладнює процедуру оскарження їх незаконних дій. Значна частина офіцерського складу та більшість рядових міліціонерів не називають своє прізвище та ім'я, вступаючи у контакт із громадянами, та не надають службове посвідчення на вимогу громадян. На цьому фоні нещодавні зміни вимог до працівників чергових частин, якими чергових офіцерів позбавлено необхідності носити бейджи з інформацією про себе, виглядає дуже негативною тенденцією. Ще більш гостро постає питання ідентифікації співробітників патрульної служби міліції від неправомірних дій, від яких найбільше страждають підлітки та молодь (особливо вразливі

групи: представники субкультур, люди з невисоким соціальним статусом, сироти та особи з числа дітей-сиріт, підлітки та молодь, у конфлікті із законом). Кричуще неефективною є процедура внутрішніх розслідувань за скаргами на факти порушень з боку співробітників міліції. Випадки швидкого розгляду та реагування за скаргами громадян на неправомірні дії міліції поодинокі, і є скоріше виключенням із загального правила (наприклад, із 25 скарг, поданих під час дослідження, робоча група отримала лише 5 відповідей з інформацією про вжиті заходи реагування). Переважна більшість опитаних у ході дослідження заявили, що незадоволені результатами перевірок за їхніми скаргами. Деякі з респондентів заявляють про тиск, здійснюваний на них під час перевірок за їхніми скаргами. Аналізуючи отримані відповіді та попередній досвід нашої організації й організацій-партнерів, можна стверджувати, що процедура внутрішнього розслідування фактично зводиться до відбору пояснень від міліціонерів, на яких скаржаться громадяни, їхні свідчення у більшості випадків не підкріплюються доказами, дуже часто, навіть, не беруться пояснення у потерпілих від дій міліції. Зазвичай, скаржник отримує відповідь, яка містить коротку резолютивну частину висновку перевірки і не може оцінити підстав такого висновку. При цьому доступ скаржників до матеріалів перевірки часто є штучно ускладнений. Усе це дозволяє стверджувати, що Міністерство внутрішніх справ не створило дієвих механізмів захисту від порушень з боку міліції та не здійснює ефективний контроль у цій сфері.

Таким чином, робоча група вважає, що Міністерству внутрішніх справ слід переглянути підходи до питань ідентифікації працівників міліції, спростити процедуру оскарження незаконних дій міліціонерів, посилити відомчий контроль за розслідуванням випадків порушень з боку співробітників міліції та сприяти участі громадськості в оцінці результатів таких розслідувань (наприклад, зробивши обов'язковою процедурною вимогою ознайомлення

скаржника та всіх зацікавлених осіб із матеріалами перевірки, а не тільки з її висновками).

Розвиток механізмів громадянського контролю міліції

Можливості участі представників громадськості у заходах із контролю діяльності міліції в останні роки різко зменшилися. Припинили свою роботу мобільні групи з моніторингу забезпечення прав людини та громадянина у діяльності ОВС. Громадські ради, знову створені при обласних управліннях внутрішніх справ, за наявною інформацією, створені за сумнівною процедурою, їх діяльність формальна (засідання скликаються рідко, або не скликаються взагалі; питання, що піднімаються під час засідань, зазвичай не мають відношення до реального контролю та оцінки діяльності ОВС) та не впливає на прийняття важливих рішень із проблемних питань керівництвом органів внутрішніх справ. У ході проекту отримані повідомлення про перешкоджання громадським організаціям, що розслідують факти порушень з боку працівників правоохоронних органів, та навіть перешкоджання міліціонерами законній діяльності журналістів. Тенденції останніх років можуть свідчити про збільшення дистанції між міліцією та суспільством, посилення закритості міліції, невизнання керівництвом Міністерства існуючих проблем та необхідності структурних реформ.

На думку робочої групи, існує необхідність посилення вже формально існуючих механізмів громадянського контролю (таких, як мобільні групи та громадські ради), а також розробки та впровадження нових ефективних механізмів залучення громадськості до контролю та оцінки діяльності міліції. Так, наприклад, є потреба у законодавчому розширенні прав і можливостей отримання інформації та проведення розслідувань за фактами порушень з боку працівників міліції для представників засобів масової інформації. Також потрібно законодавче

закріплення ще більшого зменшення інформаційного імунітету працівників міліції, усунення правової неврегульованості питань аудіо-/фото-/відеофіксації дій працівників міліції у бік зняття обмежень на таку фіксацію та використання отриманої інформації. Потребує законодавчих гарантій та імплементації у національну практику європейського досвіду впровадження інституту громадських розслідувань діяльності працівників правоохоронних органів. Міністерство внутрішніх справ має заохочувати громадськість до проведення громадської експертизи діяльності ОВС та ініціювати законодавчі зміни щодо якнайбільшого розширення кола питань, що можуть підлягати такій експертизі.

ІНФОРМАЦІЙНА КАМΠΑНІЯ ДЛЯ МОЛОДІ

A black and white photograph capturing an outdoor event. In the foreground and middle ground, a group of young people, mostly seen from the back or side, are sitting on a paved plaza. They appear to be listening attentively. One person in the foreground is holding a smartphone. To the right, a woman stands and speaks, facing the group. The plaza is paved with a circular pattern of bricks. In the background, there are trees, a building, and other people, suggesting a public square or park setting. The overall atmosphere is that of an organized community or educational gathering.

Перебіг та результати кампанії

У період з квітня по серпень 2012 року у 9 областях України проведено 109 інформаційних заходів для молоді, у яких взяло участь 8380 осіб. Заходи відбувалися, насамперед, у навчальних закладах: загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, коледжах та університетах. Також низка інформаційно-просвітницьких акцій пройшла у літніх оздоровчих таборах для дітей, у громадських закладах, під час освітніх заходів, організованих неурядовими організаціями, а також просто неба на площах міст. Усього під час кампанії було розповсюджено 10 тис. інформаційних буклетів для молоді, 5 тис. інформаційних буклетів для працівників патрульної служби міліції та 10 тис. значків зі слоганом кампанії.

Для поширення інформації про права молоді при контактах із міліцією командою проекту було розроблено та описано просту технологію роботи з представниками цільової групи. Алгоритм підготовки та проведення заходів, інструментарій та рекомендації щодо роботи з цільовою групою було розміщено в Інтернеті на сторінці кампанії: <http://j.mp/Newqmf>. Інформація із закликом про приєднання до кампанії була поширена у соціальних мережах та спеціалізованих розсилках третього сектору. Понад 40 громадських організацій та активістських груп звернулося до команди проекту з проханням надати інформаційні буклети, рекламну та мотиваційну продукцію для проведення просвітницьких заходів в областях, які спочатку не входили до території реалізації проекту.

За рідким виключенням, усі учасники заходів показали високу мотивацію до отримання знань зі спілкування із правоохоронцями та навиків оскарження фактів перевищення працівниками міліції своїх службових повноважень. Усі заходи пройшли у живій, невимушеній атмосфері. Учасники заходів ставили доповідачам багато додаткових запитань та охоче брали участь у анкетуванні.

За спостереженнями команди проекту, близько 80% учасників заходів заявили про те, що мали контакти з міліцією і понад 60% вважають цей досвід негативним. Це підтвердило гіпотезу авторів дослідження про поширеність і системність порушень прав людини

та гарантій національного законодавства по відношенню до підлітків та молоді.

Команда проекту отримала багато інформації від учасників просвітницьких заходів про застосування ними отриманих знань на практиці. У більшості випадків при використанні інформаційних буклетів під час спілкування з працівниками міліції, молодим людям вдалося попередити незаконні дії міліціонерів та уникнути можливих негативних наслідків. Пропонуємо вашій увазі скорочений опис застосованої методики:

Концепція інформаційно-просвітницьких заходів для молоді

ЦІЛЬОВА ГРУПА: молодь віком від 15 до 25 років, яка потенційно може потерпати від незаконних дій міліції; учні старших класів загальноосвітніх шкіл, учні ПТУ, коледжей, студенти вищих навчальних закладів.

1. Цілі

СТРАТЕГІЧНА МЕТА: Навчити представників цільової групи ефективно протидіяти незаконним діям співробітників правоохоронних органів, попереджувати порушення власних прав або відновлювати їх у разі порушення представниками ОВС.

ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ

- Учасники інформаційно-просвітницьких заходів поінформовані про власні права під час контактів зі співробітниками ОВС.
- Учасники інформаційно-просвітницьких заходів поінформовані про повноваження співробітників ОВС під час контактів із громадянами у різних ситуаціях.
- У 5 областях проекту з найбільш вмотивованих учасників заходів сформовано регіональні моніторингові групи для подальшого проведення дослідження стану дотримання прав людини співробітниками правоохоронних органів.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- I. Учасники заходу можуть назвати щонайменше 3 основні функції міліції, передбачені національним законодавством.
- II. Учасники заходу можуть назвати щонайменше 2 нормативних акти, що регулюють діяльність співробітників патрульної служби та чергових частин міліції.
- III. Учасники заходу можуть назвати щонайменше 3 нормативних акти та щонайменше 2 статті, які містять перелік їхніх прав під час контактів зі співробітниками міліції.
- IV. Учасники заходу можуть назвати щонайменше 5 найпоширеніших порушень з боку співробітників міліції під час контактів із молоддю.
- V. Учасники вміють користуватися довідковими матеріалами проекту під час контактів із представниками ОВС.
- VI. Учасники заходу можуть назвати до яких інституції (за яким алгоритмом дій) можна оскаржити незаконні дії співробітників міліції.
- VII. Учасники можуть навести від 2 до 5 успішних прикладів, коли молоді люди ефективно протидіяли незаконним вимогам представників ОВС або відновлювали свої права, порушені в наслідок незаконних дій міліції.
- VIII. Сформовано ставлення учасників заходів до співробітників міліції як до служби, представники якої можуть діяти виключно в рамках наданих їм законом повноважень.

2. Спосіб освітньої діяльності

ФОРМАТ: Відкриті міні-лекції з використанням відео та подальшим обговоренням за запропонованою схемою.

ТРИВАЛІСТЬ: 60-80 хвилин

МІСЦЯ ПРОВЕДЕННЯ: загальноосвітні, середньо-спеціальні та вищі навчальні заклади, літні табори для дітей та молоді, а також публічні місця у 5 регіонах проекту.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: від 20 до 100

СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ: Розповсюдження інформації через адміністрації навчальних закладів, інформування із використанням нових медіа, зовнішня реклама. Участь у заходах вільна.

3. Зміст освітнього заходу

- Функції ОВС у демократичному суспільстві.
- Що можуть, а чого не можуть робити працівники міліції. Документи, що регламентують діяльність міліції.
- Які існують законні підстави для зупинки людини співробітником міліції.
- Як має поводитися працівник міліції під час контакту із зупиненою людиною.
- Які права гарантовані нам національними та міжнародними правовими актами і до яких із них найчастіше втручаються співробітники міліції.
- На що звернути увагу, якщо вас зупинив міліціонер: найпоширеніші порушення та способи реагування на них.
- Адміністративне затримання: підстави, термін та ваші права у разі застосування до вас такої міри.
- Особистий огляд: підстави, законна процедура та способи оскарження у разі порушень.
- Дактилоскопія, аудіо-/відеозйомка: підстави, законна процедура та способи оскарження в разі порушень.
- Оформлення процесуальних документів: законна процедура та способи оскарження у разі порушень.
- Застосування сили та спецзасобів: підстави, законна процедура та способи оскарження в разі порушень.
- Способи фіксації, документування та оскарження незаконного насильства з боку співробітників ОВС.
- Куди звернутися, якщо ваші права порушено співробітниками міліції.
- ОВС як предмет суспільного контролю: Чому міліцію потрібно контролювати?

4. Навчальні матеріали

- Освітній фільм (відеолекція), підготовлений за участю експертів Асоціації УМДПЛ.
- Пам'ятка для молоді «Як захиститися від неправомірних дій міліції».
- Пам'ятка для міліціонера «Як діяти, щоб не порушувати права людини».
- Контактна форма.

5. Хід заняття

1. Вступ.

Ведучий розповідає про проект, цілі й завдання проекту та інформаційного заходу, окреслює формат та правила роботи. Тривалість – 5 хвилин.

2. Актуалізація проблеми.

Ведучий проводить мозковий штурм, з'ясовуючи наскільки учасники знайомі з проблемою та її проявами. Ведучий у форматі дискусії обговорює з учасниками причини проблеми. Тривалість – 12 хвилин.

3. Перегляд відеофільму.

Учасники знайомляться з відеолекцією про права громадян під час контактів із міліцією та повноваження працівників ОВС. Тривалість – 30 хвилин.

4. Обговорення відеофільму

Ведучий ініціює дискусію про роль правоохоронних органів у демократичному суспільстві, функції та повноваження міліції, цінність та правові підстави громадського контролю міліції тощо. Тривалість – 20 хвилин.

5. Підведення підсумків

Ведучий запитує учасників про враження від заняття та пропонує

способи участі у кампанії зі студентського контролю міліції. Ведучій роздає учасникам інформаційні матеріали проекту та надає практичну інформацію – контакти представників проекту у регіоні, способи взяти участь у проекті в якості волонтерів. Тривалість – 10 хвилин.

6. Література

Джерела інформації для ведучого:

- Посібник «Алгоритми громадського моніторингу міліції» (АУМДПЛ, 2011 рік)
- Доповідь (презентація) «ОВС як об'єкт громадського контролю» (АУМДПЛ, 2011 рік)
- Конституція України
- Закон України «Про міліцію»
- Статут Патрульної служби міліції
- Конвенція з прав людини та основоположних свобод

Джерела інформації для учасників заходу:

- Пам'ятка для молоді «Як захиститися від неправомірних дій міліції»
- Пам'ятка для міліціонера «Як діяти, щоб не порушувати права людини»

У ДОДАТКИ

неправовірних
ДІЙ МІЛІЦІЇ
Практичні поради щодо

Опис концепції молодіжного моніторингу дотримання прав людини у діяльності ОВС (скорочено)

1. Передумови

Незважаючи на те, що дії співробітників правоохоронних органів в Україні (міліції, прокуратури, СБУ) зараз оцінюються з урахуванням їх відповідності стандарту в галузі дотримання прав людини, правозахисна спільнота регулярно фіксує випадки перевищення службових повноважень, незаконних затримань, незаконного насильства з боку співробітників МВС України.

За даними Моніторингу незаконного насильства в органах внутрішніх справ України (Харківська правозахисна група, 2009 р.), майже 1300 000 осіб ставали жертвами незаконного насильства з боку працівників міліції. Найбільш уразливою групою, що постійно стикається з неправомірними діями міліції, є молодь. Брак знань про свої права при контакті зі співробітниками правоохоронних органів, а також недотримання норм законодавства працівниками міліції є основними чинниками існування проблеми. Негативні тенденції ілюструє відкриття 39 справ проти України в Європейському Суді з приводу поганого поводження щодо особи, яка утримується під вартою, а також неналежного розгляду скарг осіб на погане поводження з боку представників держави під час затримання та/або утримання під вартою, неналежні умови утримання, а також ненадання належної медичної допомоги в місцях попереднього ув'язнення. Про закритість органів МВС свідчить ліквідація Управління моніторингу прав людини в органах МВС у 2010 р., яке ефективно діяло протягом двох років.

У зв'язку із загостренням ситуації, у 2010 році в Україні пройшла низка акцій протесту, приводом для яких стало вбивство студента Ігоря Індилы в Шевченківському РВВС міста Києва, і перешкоджання проведенню мирних акцій в регіонах України.

Випускники Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» вже три роки поспіль реалізують масштабну всеукраїнську інформаційно-просвітницьку акцію «Захисти себе сам: Перший етап дій зі встановлення контролю за дотриманням прав людини співробітниками МВС», спрямовану на підвищення рівня обізнаності студентів про свої права при затриманні працівниками міліції. У акції взяли участь 30 навчальних закладів 16 міст України. Ці дії були спрямовані на привернення уваги громадськості та керівництва МВС до проблеми підвищення рівня обізнаності молоді у сфері захисту своїх прав при контакті з міліцією та зменшення випадків неправомірних дій міліції відносно молоді, але вимагають більш системного підходу. Наступним етапом плану дій зі впровадження ефективних механізмів громадянського контролю за діяльністю міліції буде участь молоді з 5 східних регіонів України у проведенні дослідження стану дотримання прав людини у діяльності ОВС.

2. Цілі

СФЕРА ДІЙ

Виконання службових обов'язків працівниками ОВС України в Луганській, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій та Донецькій областях України.

СТРАТЕГІЧНА МЕТА

Виконання службових обов'язків працівниками ОВС ґрунтується на принципах прав людини й основоположних свобод.

ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ

- I. Дотримання прав людини під час виконання службових обов'язків працівниками патрульної служби ОВС.
- II. Дотримання прав людини у чергових частинах ОВС.

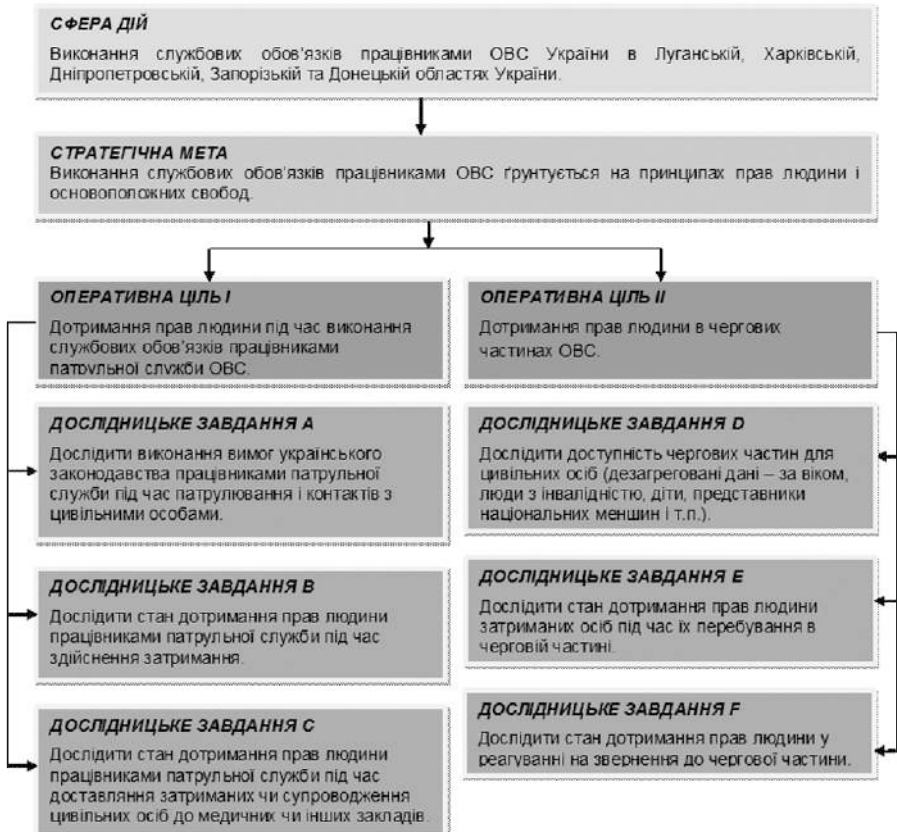
3. Регіон та вибірка у проведенні дослідження

Проблема, що є предметом дій у рамках моніторингу стосується

всієї держави Україна. Відповідно, результати проведеного моніторингу матимуть всеукраїнський характер. Моніторингом буде охоплено національне законодавство України, практика центральних органів влади в контексті проблеми. У рамках моніторингу буде проведено дослідження на базі 5-х областей України: Луганської, Харківської, Дніпропетровської, Запорізької та Донецької.

4.Предмет моніторингу

Концепція моніторингу (схема)

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи одягнений патрульний по формі за сезоном?
- Чи можна оцінювати зовнішній вигляд патрульного як зразковий?
- Чи справне спорядження має патрульний?
- Чи є у патрульного службове посвідчення?
- Чи має патрульний службову книжку?
- Чи має патрульний картку маршруту (поста)?
- Чи має патрульний табельну зброю з двома спорядженими магазинами?
- Чи має патрульний радіостанцію?
- Чи має патрульний кишеньковий ліхтарик?
- Чи має патрульний свисток?
- Чи має патрульний засоби індивідуального захисту, спеціальні засоби?
- Чи має патрульний бланки протоколів про адміністративні правопорушення?
- Чи має патрульний індивідуальний пакет (аптечку)?

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 2(А): КОНТАКТИ З ЦИВІЛЬНИМИ ОСОБАМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПАТРУЛЮВАННЯ.**ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:**

- Чи називає працівник міліції своє прізвище, звання при зверненні до нього та чи прикладає при цьому руку до головного убору?
- Чи пред'являє працівник міліції своє службове посвідчення на вимогу?
- Чи повідомляє патрульний мету звернення, якщо звертається до цивільної особи?
- Чи виявляє працівник міліції високу культуру й такт у взаємовідносинах із цивільними особами?
- Чи звертається патрульний до цивільної особи з повагою на «Ви»?
- Чи уважно вислуховує патрульний цивільну особу у разі звернення до нього?
- Чи вживає заходів патрульний за заявами цивільної особи або чи пояснює – куди слід звертатись?
- Чи не вдається патрульний до недопустимої поведінки, а саме:

- зверхній тон, грубість, зарозумілість;
- іронічне або неввічливе викладення зауважень;
- вирази або репліки, які ображають людську гідність;
- погрози, повчання та несправедливі докори;
- пред'явлення незаслужених звинувачень;
- погрози чи ображаючі жести або знаки.

- Чи виявляє патрульний у розмові з цивільною особою спокій, витримку, розсудливість?
- Чи не відповідає патрульний грубістю на грубість і чи не керується у своїх діях особистим неприязним почуттям?
- У разі, якщо порушник на зроблені йому зауваження реагує збуджено, чи дає патрульний йому час заспокоїтись і просить пояснення з приводу його невірних дій?
- Чи роз'яснює патрульний неправомірність поведінки з посиланням на відповідні закони, постанови та інші нормативні акти перед тим як прийняти рішення про процесуальні дії (складання протоколу, накладання штрафу, зауваження і т. ін.)?
- Якщо порушник має при собі дітей, чи робиться йому зауваження по можливості так, щоб діти його не чули?
- Чи не втручаються міліціонери у суперечки особистого (побутового) характеру, за винятком випадків, коли є безпосередньо небезпека для життя та здоров'я цивільних осіб, допускається порушення громадського порядку або хто-небудь потребує допомоги міліції?
- Чи однаково ввічливо патрульні наряди поводяться з підлітками, як і з дорослими?
- Чи робляться зауваження дітям з урахуванням їх психології та рівня розвитку?
- Чи поводяться патрульні з документами цивільних осіб обережно, чи не роблять на них помітки?
- Якщо у документи вкладені гроші, записки й т. ін., чи пропонує патрульний самій особі вилучити із них вказані предмети?
- Чи уважно та без упереджень при виконанні службових обов'язків та у повсякденному житті співробітник патрульної служби ставиться до цивільних осіб незалежно від їх соціального стану, освітнього рівня, расової чи релігійної приналежності, громадянства, політичних та інших переконань, віку, статі?
- Чи керується патрульний при застосуванні сили

гуманістичними принципами, пам'ятаючи про цінність людського життя?

- Чи є працівник міліції у службових та позаслужбових стосунках з людьми, в особистій поведінці зразком чесності, чемності, тактовності, зовнішньої охайності та внутрішньої дисциплінованості, культури спілкування й зокрема мовної?
- Чи завжди готовий працівник міліції до надання людям допомоги та захисту в межах службових повноважень і виходячи із загальнолюдських морально-етичних позицій? Чи враховує при цьому працівник міліції особливості та потреби різних груп населення?

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 3(А): РІВЕНЬ НЕОБХІДНОЇ ДЛЯ ПАТРУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВОЇ ПІДГОТОВКИ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи знає працівник міліції, що заступає на службу наступне:
 - поставлене завдання;
 - оперативні обставини, особливості маршруту (поста);
 - розміщення найближчих нарядів міліції, військових нарядів та об'єднань громадян;
 - порядок підтримання зв'язку з черговими, іншими нарядами;
 - місцезнаходження в районі поста (маршруту) відділень зв'язку, банківських установ та інших сховищ цінностей;
 - розміщені в районі маршруту парки, сквери, стадіони, їдальні, кафе, пивні бари, ресторани, дискотеки, кінотеатри, готелі, ринки, вокзали, пристані, дитячі заклади та інші місця масового відпочинку громадян;
 - місця компактного проживання або перебування іноземних громадян та осіб без громадянства;
 - час початку та закінчення роботи розміщених у районі великих промислових підприємств та установ, транспорту, а також режим роботи торговельних та видовищних закладів і час їх інкасації;
 - місцезнаходження органів державної влади й управління, правоохоронних органів, пожежної охорони, установ, підприємств, штабів народних дружин, найближчих лікарень, поліклінік, аптек, місць збереження наркотичних речовин, а також розташування приладів охоронно-пожежної сигналізації;

- трамвайні, автобусні й тролейбусні маршрути та їхні найближчі зупинки, станції метро, стоянки автомобілів і таксі у зоні маршруту (поста);
- прилегли до маршруту (поста) вулиці, площі, прохідні двори та інші шляхи найкоротшого руху на випадок переслідування злочинців;
- характеристики території (географічну, економічну, соціальну, демографічну);
- власників торговельних точок, кіосків, пунктів обміну валюти та інших об'єктів, режим їх роботи та інкасації;
- орієнтування на дітей, які перебувають у розшуку;
- громадян, до яких можна звернутися за допомогою, порадою, іншою, корисною для виконання службових обов'язків, інформацією (двірників, доглядачів, консьєржів).
- Чи володіє патрульний навиками надання у межах наявних можливостей невідкладної допомоги особам, котрі потерпіли від правопорушень і нещасних випадків, перебувають у безпорадному або небезпечному для життя та здоров'я стані, а також неповнолітнім, які знаходяться без нагляду батьків?

ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ В

Дослідити стан дотримання прав людини працівниками патрульної служби під час здійснення затримання.

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 4 (В): ПІДСТАВИ ЗАТРИМАННЯ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи відбулося затримання виключно за таких підстав:
 - цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
 - коли очевидці, у тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;
 - коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому будуть виявлені явні сліди злочину;
 - за наявністю інших неперевірених даних, що дають підставу підозрювати особу у вчиненні злочину, вона може бути затримана

нарядом міліції лише у тому разі, якщо намагається втекти, або виявити непокору законній вимозі працівників міліції.

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 5 (В): ФІЗИЧНІ ТА ВЕРБАЛЬНІ ДІЇ ПРАЦІВНИКА ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Якщо відбулось затримання, то чи передували йому усні попередження?
- Чи повідомляються при затриманні або арешті підстави та мотиви затримання або арешту?
- Чи роз'яснюється право оскаржити в суді?
- Чи надаються усно роз'яснення ч.1 ст. 63 Конституції України, права відмовитись від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника та одночасно в друкованому вигляді – роз'яснення статей 28,29,55,56,59,62,63 Конституції України та прав осіб, затриманих або заарештованих, встановлених законами, у тому числі права здійснювати захист своїх прав особисто або за допомогою захисника з моменту затримання, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника.
- Чи не триває адміністративне затримання більше 3 годин з моменту зупинки, коли затримана особа опинилася в ситуації несвободи?
- Якщо особа перебуває під арештом чи затримана більше, ніж на 3 години, то чи є на це мотивоване рішення Суду?

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 6 (В): ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЗАТРИМАННЯ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи складається протокол у якому зазначені:
 - дата і місце його складання;
 - посада, прізвище, ім'я та по-батькові особи, яка склала протокол;
 - відомості про особу затриманого;
 - час і мотиви затримання;
- Чи повідомлені родичі або інші особи, про повідомлення яких звернувся затриманий, про місце перебування особи, яка затримана за вчинення адміністративного правопорушення?

ДОСЛІНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 7 (В): ТРИВАЛІСТЬ ЗАТРИМАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи не триває адміністративне затримання більше 3 годин з моменту зупинки, коли затримана особа опинилася в ситуації несвободи?

ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ С

Дослідити стан дотримання прав людини працівниками патрульної служби під час доставляння затриманих чи супроводження цивільних осіб до медичних чи інших закладів.

ДОСЛІНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 8 (С): ПРАВОМІРНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕДУРИ ДОСТАВЛЯННЯ.

- Якщо особа перебуває під арештом чи затримана більше, ніж 3 години, то чи є на це мотивоване рішення Суду?

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи відбувається доставляння виключно з такою метою:
 - складання протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим;
 - встановлення особи порушника та складання протоколу про правопорушення, якщо у порушника немає документів, що посвідчують особу та немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього.

- Чи відбувається доставляння правопорушника в можливо короткий термін.
- Чи перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку, приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради триває не більше, ніж одну годину?
- Чи зроблено все необхідне, щоб безпосередньо на місці ретельно розібратися в обставинах правопорушення та вжити відповідних заходів: вимагати припинення правопорушення та винести на місці усне попередження.

- Чи роз'яснено перед доставлянням особі, чим зумовлено доставляння її до органу внутрішніх справ.
- Чи викликається швидка медична допомога у разі необхідності?

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА 9 (С): ХАРАКТЕР ПОВОДЖЕННЯ З ОСОБОЮ ПІД ЧАС ДОСТАВЛЯННЯ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи вживаються заходи перестороги, виключаючи можливість нанесення травм цими особами, нападу їх на громадян, працівників міліції та псування матеріальної частини транспорту при посадці у транспортний засіб затриманих осіб. Чи перевіряються стан заборів і надійність закриття дверей автомобіля.
- Чи дотримуються патрульні наступних заборон при доставлянні:

Забороняється доставляння на мотоциклах, самоскидах осіб у стані сп'яніння, а також іншими транспортними засобами, що не призначені для перевезення людей. Доставляння у колясці мотоцикла допускається у виключних випадках, при цьому необхідно стежити, щоб затримані не могли викинутися з коляски під час руху, або завадити керуванню мотоциклом. Забороняється перевищувати встановлену швидкість руху – 40 км (якщо це не пов'язано із службовою необхідністю), залишати без нагляду затриманих у транспортному засобі. Забороняється використовувати для доставляння підозрюваних у вчиненні злочину громадський транспорт (трамваї, тролейбуси, автобуси, метро й інше), автомашини спеціального призначення (швидкої допомоги, пожежної, інкасаторської і таке інше), а також транспортом, що належить дипломатичним та консульським представництвам.

ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ F

Дослідити стан дотримання прав людини у реагуванні на звернення до чергової частини.

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОБЛЕМА (F): РЕАГУВАННЯ НА ПИСЬМОВІ ЗВЕРНЕННЯ.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАПИТАННЯ:

- Чи цілодобово приймає заяви оперативний черговий?
- Чи прибуває на місце скоєння, отримавши інформацію про злочин чи правопорушення, черговий?
- Чи заносяться усні заяви до протоколу усної заяви (повідомлення) про злочин, який підписують заявник та посадова особа, що прийняла заяву. Чи при цьому заявник попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, про що відмічається у протоколі?
- Чи реєструються заяви та повідомлення про злочини цілодобово в чергових частинах органів внутрішніх справ оперативними черговими відразу після їх надходження? Чи відображається це в журналі реєстрації заяв і повідомлень про злочини, що скоєні або готуються (ЖРЗПЗ).
- Чи реєструються в журналі обліку інформації (ЖОІ) заяви, у яких про злочин не повідомляється.
- Чи інформують протягом 3 днів після реєстрації заяви чи повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу працівників служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах неповнолітніх або відділ у справах сім'ї та молоді відповідної місцевої держадміністрації.

Згідно заяв і повідомлень про злочини, що є приводом для порушення кримінальної справи, не пізніше триденного терміну приймається одне із таких рішень: про порушення кримінальної справи; про відмову в порушенні кримінальної справи; про передачу заяви чи повідомлення за належністю, про що особа, яка прийняла одне із зазначених рішень, письмово повідомляє заявника. Коли необхідно перевірити заяву чи повідомлення про злочин до порушення справи, така перевірка здійснюється у термін не більше 10 днів шляхом відбирання пояснень у окремих громадян чи посадових осіб або витребування необхідних документів. Рішення, згідно заяв і повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу, приймається протягом трьох днів, а у

випадку потреби перевірки викладених фактів та з'ясування додаткових обставин – у термін не більше 7 календарних днів. Про результати розгляду заяв і повідомлень про злочини, що скоєні або готуються, працівником з обліково-реєстраційної та статистичної роботи у графі 8 ЖРЗПЗ проставляється спеціальний штамп відмітки про рішення, прийняте згідно заяв і повідомлень про злочини, що скоєні або готуються (додаток 7 до цієї Інструкції), заповнюються його реквізити і ставиться вихідний номер з датою письмової відповіді заявнику. Терміни розгляду заяв і повідомлень про злочини, зареєстровані у ЖРЗПЗ, контролюються черговим по органу внутрішніх справ. Щодобово, при здаванні чергування, він рапортом про нерозглянуті у термін заяви і повідомлення про злочини доповідає начальнику органу внутрішніх справ або особі, яка його заміщає, для вжиття відповідних заходів. Приховуваними від обліку вважаються заяви та повідомлення про злочини, що скоєні або готуються, якщо відомості про них на час виявлення не занесені до ЖРЗПЗ або ЖРІЗ, а самі заяви та повідомлення не отримали відповідного реєстраційного номеру та заявнику не вручено талона-повідомлення. Заявник має право викладати заяву державною мовою або іншою мовою, якою він володіє, та користуватись послугами перекладача.

Для роз'яснення населенню порядку прийому, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про злочини в органах внутрішніх справ у спеціальних кімнатах для прийому громадян або у вестибюлях вивішуються взірцеві правила прийому, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини.

Основні джерела, методи, інструментарій

Джерела	Кількість	Методи	Інструментарій
Персональні джерела інформації			
Представники недержавних організацій, які здійснюють громадський контроль за діяльністю ОБС в регіоні.	5-7 осіб	Запитання для фокус-групи	Фокус-група
Експерти	1-2 особи	Інтерв'ю не структуроване	Завдання для неструктурованого інтерв'ю
Черговий чергової частини.	30 осіб	Інтерв'ю з опитувальником	Опитувальник
Працівник патрульної служби	30 осіб	Інтерв'ю з опитувальником	Опитувальник
Особи, які затримувались патрулем, перебували в черговій частині, звертались до чергової частини, особисто чи письмово.	1 особа	Інтерв'ю з опитувальником	Опитувальник
Пересічні цивільні особи.	від 10 - 15 осіб	Інтерв'ю з опитувальником	Опитувальник
Студенти	1000 осіб	Анкетування	Анкета
Представники організацій та підприємств, ЗМІ, релігійних громад.	Вільна кількість осіб	Неструктуроване інтерв'ю або опис	Завдання для неструктурованого інтерв'ю
Пісемні джерела інформації			
Офіційні відповіді центральних та місцевих органів державної влади.	---	Інформаційні запити або звернення	Шаблон інформ. запиту або звернення
Місцеві друковані та Інтернет ЗМІ	---	Збір матеріалів ЗМІ.	Рекомендації щодо збору даних з ЗМІ.
Научні (візуальні) джерела інформації			
Зовнішній вигляд, будівель та приміщень, поведінки.	---	Вілючене спостереження	Інструкція
		Спостереження.	Карта спостереження.
		Фото	Рекомендації щодо фотозйомки.

АНКЕТА

учасника інформаційно-просвітницької кампанії
«Ознайомлений – значить озброєний. Мої права при контактi з міліцією»

форма А/1

Дане дослідження проводиться в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Ознайомлений - значить озброєний. Мої права при контактi з міліцією», яка проводиться у 5 регіонах України. Анкетування має на меті дослідити рівень дотримання прав людини та процесуальних гарантій працівниками міліції під час контактів із молоддю. Проект реалізується Правозахисним центром «Поступ» у партнерстві із Асоціацією УМДПЛ та Всеукраїнською освітньою програмою «Розуміємо права людини» за підтримки Національного фонду підтримки демократії (NED) та Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні

Просимо відповісти на запитання анкети, ставлячи помітку у відповідних квадратах напроти наведених варіантів відповідей, або вписуючи розгорнутий коментар у відведених для цього полях анкети. Анкета є анонімною, вказувати своє ім'я та прізвище не обов'язково.

1. Чи зупиняли тебе на вулиці працівники міліції без очевидних підстав?

так ні

2. Чи пояснювали тобі при цьому причини зупинки?

так ні

3. Чи називали свою посаду, звання та ПІБ?

так, одразу ж після зупинки так, на моє прохання
 не називали і я не питав я питав, але мені не відповіли

4. Чи пред'являли службове посвідчення?

так так, на мою вимогу
 не пред'являли і я не вимагав вимагав, але мою вимогу проігнорували.

5. Якою була причина зупинки?

куріння в громадському місці розпиття спиртних напоїв в громадському місці

дрібне хуліганство якщо бажаєте, вкажіть, що було скоєно:

інша причина вкажіть, що саме:

6. Чи складався протокол про адміністративне правопорушення?

ні, було винесено усне попередження ні, дав хабар
 ні, було винесено письмове попередження так, протокол складався на місці
 так, протокол складався у райвідділку (або опорному пункті міліції)
 так, протокол складався в іншому приміщенні:

7. Чи вимагали від тебе дістати з кишень або сумки особисті речі?

ні так, вимагали дістати на місці так, міліціонери особисто діставали мої речі
 мене діставили до райвідділку для особистого огляду

8. Чи відбувався особистий огляд міліціонером однієї з тобою статі?

так ні

9. Чи відбувався особистий огляд в присутності двох понятьх тієї ж статі?

так ні

10. Чи відбувався особистий огляд зі складанням окремого протоколу?

так ні

11. Чи відбувався особистий огляд в спеціальному приміщенні райвідділку? так ні

12. Чи перешкоджали тобі здійснювати телефонні дзвінки? так ні

не намагався скористатися телефоном не знав, що маю право зробити дзвінок

13. Якщо тебе було доставлено до райвідділку (чи опорного пункту), чи застосовували міліціонери фізичну силу або спецзасоби?

ні застосовували фізичну силу застосовували кійки застосовували наручники

застосовували інші засоби (вкажи які):

14. Чи намагався ти втекти або перешкоджати діям співробітників міліції?

ні так

15. У разі доставлення, чи зареєстрував тебе черговий у журналі обліку відвідувачів?

так ні мені про це невідомо

16. Скільки часу ти провів у відділку?

менше 3 годин більше 3 годин (вкажи скільки):

17. Чи було тобі роз'яснено такі твої права (постав відмітку, якщо відповідь «так»):

право не свідчити проти себе та своїх близьких право скористатись юридичною допомогою

право відмовитися давати свідчення та відповідати на запитання

право надавати докази, заявляти клопотання та відводи

право вимагати перевірки судом законності затримання

право особисто брати участь у судовому розгляді щодо обрання взяття тебе під варту

18. Чи поводитись працівники міліції коректно під час спілкування?

поводитись коректно поводитись зверхньо поводитись образливо погрожували

19. Якщо ти вважаєш зазначені дії міліціонерів незаконними законними, чи збираєшся ти їх оскаржувати (або чи вже оскаржував)?

не оскаржував і не планую (зазнач причину такого рішення):

не оскаржував, але планую (вкажи, яким чином):

так, оскаржував у суді так, оскаржував через прокуратуру так, писав заяву керівництву

так, дзвонив на "гарячу лінію" так, писав скаргу в Книзі скарг і пропозицій

20. Якщо оскаржував, чи отримав відповідь?

ні, не отримував отримував, але заходів вжито не було

так, але я не задоволений вжитими заходами так, я повністю задоволений вжитими заходами

21. Чи доводилось тобі давати гроші працівникам міліції?

ні так, я сам пропонував їм гроші так, під тиском з боку працівників міліції

Дякуємо за твої відповіді! Витрачені тобою час та зусилля допоможуть зробити українську міліцію більш прозорою та відкритою для контролю з боку суспільства.

КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ

для оцінювання діяльності чергових частин міліції

в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Ознайомлений – значить озброєний. Мої права при контакті з міліцією»

форма Б/2

Дане дослідження проводиться в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Ознайомлений - значить озброєний. Мої права при контакті з міліцією», яка проходить у 5 регіонах України. Моніторинг має на меті дослідити рівень дотримання прав людини та процесуальних гарантій працівниками міліції під час контактів із молоддю. Проект реалізується Правозахисним центром «Поступ» у партнерстві із Асоціацією УМДПЛ та Всеукраїнською освітньою програмою «Розуміємо права людини» за підтримки Національного фонду підтримки демократії (NED) та Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні

Просимо Вас під час відвідування чергової частини, особистого спілкування зі співробітниками ОВС або під час спостереження за роботою міліціонерів у черговій частині заповнити дану карту, ставлячи помітки у відповідних квадратиках напроти наведених варіантів відповідей або додаючи дані у відповідні поля карти.

Область Місто Дата та час

Найменування ОВС ПІБ монітору

1. Доступ до будівлі органу внутрішніх справ (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

відвідувач без перешкод потрапляє до вестибюлю потрапити до вестибюлю можна лише з дозволу чергового
вхід обладнаний камерою відеоспостереження наявність пандусу придатність пандусу для людини на візку
наявність спеціальної кімнати для прийому громадян відвідувач може без перешкод потрапити до цієї кімнати

2. Зовнішній вигляд та культура спілкування (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

вдягнені по формі охайні мають на одязі бейджі із зазначенням ПІБ та звання
поводяться ввічливо називають свої ПІБ та посаду на вимогу пред'являють посвідчення
змістовно відповідають на запитання, що стосуються роботи ОВС

3. Доступність інформації (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

наявність інформаційних стендів інформація про правила прийому, реєстрації та розгляду заяв
інформація про розклад прийому громадян керівництвом ОВС контакти керівництва обласного УВС
контакти працівників прокуратури інформація про дислокацію дільничних телефони довіри
витяги із закону «про звернення громадян» інформаційні стенди доступні для всіх відвідувачів
стенди знаходяться на зручній висоті інформаційні стенди освітлені інформація читабельна
наявність «скриньки довіри» скринька без додаткових перешкод доступна для всіх відвідувачів
наявність книги скарг книга скарг знаходиться у вестибюлі та доступна для всіх відвідувачів
дата реєстрації книги скарг кількість записів у книзі скарг кількість нерозглянутих скарг

4. Реєстрація відвідувачів (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях; у випадку, коли неможливо отримати достовірну інформацію, поставте позначку «?»)

усі відвідувачі реєструються у «журналі обліку відвідувачів і запрошених»
залишаючи приміщення ОВС, відвідувачі мають можливість власноруч зробити запис про претензії
відвідувачів не примушують робити записи про відсутність претензій

КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ

для оцінювання діяльності патрульної служби міліції

в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Ознайомлений – значить озброєний. Мої права при контакті з міліцією»

Дане дослідження проводиться в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Ознайомлений - значить озброєний. Мої права при контакті з міліцією», яка проходить у 5 регіонах України. Моніторинг має на меті дослідити рівень дотримання прав людини та процесуальних гарантій працівниками міліції під час контактів із молоддю. Проект реалізується Правозахисним центром «Поступ» у партнерстві із Асоціацією УМДПЛ та Всеукраїнською освітньою програмою «Розуміємо права людини» за підтримки Національного фонду підтримки демократії (NED) та Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні

форма Б/1

Просимо вас під час особистого спілкування із співробітниками міліції, або під час спостереження за роботою міліцейського патруля заповнити дану карту, ставлячи помітки у відповідних квадратах напроти наведених варіантів відповідей.

Область Місто Дата та час

ПІБ особи, яка заповнила карту

1. Зовнішній вигляд патрульних (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

вдягнені по формі за сезоном охайні наявний напис «патрульна служба» на одягу

2. Наявність необхідного екіпірування (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях; якщо наявність визначити неможливо, поставте позначку «?»)

табельна зброя радіостанція наручники гумові кийки свисток аптечка
службові посвідчення картка маршруту службова книжка бланки протоколів

3. Культура спілкування із громадянами (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

патрульні вітаються прикладають руку до головного убору називають прізвище
називають звання пред'являють посвідчення дають можливість записати дані посвідчення
звертаються на «ви» поводяться ввічливо поводяться зверхньо допускають повчання
допускають погрози поводяться з підлітками так само ввічливо, як і з дорослими
у спілкуванні з дітьми та підлітками враховують їх психологічні та вікові особливості
готові надати медичну допомогу готові надати інформацію про об'єкти інфраструктури

4. Законність дій (поставте позначки «+» або «-» у відповідних полях)

патрулюють згідно маршруту не відволікаються на справи, не пов'язані із несенням служби
не ведуть неслужбових телефонних розмов реагують на всі порушення, що трапляються на маршруті
зупиняють громадян лише з обґрунтованих причин пояснюють причину зупинки
висуваючи вимоги, посиляються на закони в разі незначних порушень обмежуються попередженням
не перешкоджають фото/відеозйомці їхньої діяльності складають адміністративний протокол на місці
застосовують силу та спецзасоби пропорційно перевіряють документи лише за наявності підстав
проводять огляд речей лише в разі скоєння адмінправопорушення не проводять огляд на вулиці
проводять огляд у присутності 2 понятих тієї ж статі, що й затриманий

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ МОЛОДІ

Кожному з нас доводилося стикатися з порушеннями своїх прав недобросовісними співробітниками ОВС, або ж чути про це від друзів і знайомих. На жаль, далеко **не завжди дії і вимоги співробітників міліції є законними**. У міліціонера немає необмеженої влади, тому він повинен діяти чітко в рамках даних йому повноважень, перевищуючи які він переступає закон. У буклеті зібрана найнеобхідніша інформація, яка допоможе правильно контактувати з міліцією (переважно - із співробітниками патрульної служби) і захищатися від її протиправних дій.

Спершу запам'ятай, що **зупинити тебе "просто так" міліціонер не має права**: така вимога доречна тільки в тому випадку, якщо у міліціонера є обґрунована підозра, що ти порушуєш (або тільки що порушив) закон, на твоєму одязі є сліди злочину (чи при тобі є знаряддя злочину), на тебе прямо вкажує жертва або свідок злочину, або ж ти потрапляєш під опис розшукуваного злочинця. У всіх випадках міліціонер зобов'язаний чітко й ясно пояснити, у скоєнні саме якого правопорушення тебе підозрюють. У всіх інших випадках прохання "пред'явити документи", "показати вміст твоїх кишень або особистих речей", "пройти до райвідділу" та ін. є незаконними.

Якщо співробітник патрульної служби просить тебе пред'явити документи або звертається з іншою вимогою:

- попроси міліціонера представитися, назвати чітко причину зупинки та пред'явити службове посвідчення та маршрут патрулювання (ст. 5 Закону України «Про міліцію», п. 142 Статуту ПС);
- перепиши прізвище, звання та номер службового посвідчення (або повідом ці дані родичам / друзям по телефону);

- якщо патрульний відмовляється пред'явити документи, будь уважний: усі його подальші вимоги можуть виявитися незаконними. У цьому випадку ти завжди можеш подзвонити за тел. 102, повідомити про неправомірні дії людини у формі співробітника міліції і викликати наряд для складання заяви про неправомірні дії;
- поведься чемно, коректно, не провокуй міліціонера. Пам'ятай сам і нагадай міліціонеру, що він повинен діяти чітко в рамках закону. У разі перевищення повноважень ти повинен уважно стежити за його діями (і, за можливістю, фіксувати їх);
- не тікай і не чини фізичного опору працівникам міліції.

Якщо від тебе вимагають пройти до відділення міліції, пам'ятай:

- адміністративне затримання припустиме лише тоді, коли вичерпані всі заходи впливу і не виконуються усні попередження співробітників міліції (ст. 260 КпАП, п. 231 Статуту ПС);
- адміністративне затримання може тривати не більше, ніж 3 години, з моменту доставлення (для осіб у стані алкогольного сп'яніння - з моменту протверезіння). Відлік часу буде вестися з часу, зазначеного в протоколі про адміністративне затримання. Пам'ятай: адміністративне затримання ≠ адміністративний арешт (позбавлення волі на термін до 15 діб, яке призначається тільки в судовому порядку);
- обов'язково вимагай записи в книзі обліку осіб, доставлених до чергової частини (п.6.6.1, 6.6.2 Інструкції, затвердженої наказом МВС України № 181 від 28.04.2009) під час входу та виходу з приміщення чергової частини; якщо тебе доставили через головний вхід вестибюля,

- вимагай зафіксувати це в журналі обліку відвідувачів (п.10.1, Інструкції, затвердженої наказом МВС України № 181 від 28.04.2009);
- про твоє місцеперебування черговий зобов'язаний негайно повідомити родичам, знайомим або іншим особам, яких ти вкажеш в якості контактних осіб (п. 6.7 Інструкції);
 - зняття відбитків пальців (дактилоскопія), фото-/відеозйомка і звукозапис - це втручання до твого приватного життя, для якого потрібні серйозні підстави: тебе затримали за підозрою у вчиненні злочину, тобі винесено офіційне обвинувачення у вчиненні злочину, а також якщо ти знаходишся під вартою або під адміністративним арештом (ст.11 Закону України «Про міліцію», п. 5.3 Інструкції);
 - особистий огляд проводиться тільки співробітником міліції однієї з тобою статі, у присутності двох понятих тієї ж статі, в спеціальному приміщенні (ст. 264, 265 КоАП); про це робиться запис у протоколі про адміністративне затримання та адміністративне правопорушення із зазначенням усіх вилучених речей (п .6.7 Інструкції). Вилученню підлягають тільки ті речі та документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення (ст. 265 КоАП). Копії всіх складених протоколів тобі зобов'язані вручити, збережи їх для можливості подальшого оскарження;
 - ніколи не бери до рук предмети, знайдені у тебе в процесі особистого огляду, якщо ти не впевнений в тому, що вони належать тобі та знаходилися при тобі до початку огляду;
 - у разі затримання товариша не потрібно йти "за компанію", реальної допомоги у відділенні міліції ти не зробиш, а можеш тільки погіршити стан (у міліції будуть

підстави кваліфікувати дане правопорушення як вчинене групою осіб, що передбачає більш суворі санкції). Більше користі буде, якщо ти повідомиш про затримання родичів затриманого та надалі виступиш свідком неправомірних дій міліції.

Якщо тебе затримали за скоєння адміністративного правопорушення, пам'ятай:

- міліціонер повинен спочатку винести усне попередження, і лише в разі непокори законним вимогам може використовувати передбачені законом заходи примусу (п. 133 Статуту ПС); пам'ятай, що застосування сили, спецзасобів і табельної зброї допускається тільки в самих крайніх випадках і чітко регламентується законом (ст. 12-15 Закону "Про міліцію");
- ти маєш право вимагати, щоб протокол про адміністративне правопорушення був складений на місці (ст. 259 КоАП). Патрульний зобов'язаний мати при собі бланки протоколів (п. 97 Статуту ПС);
- у протокол обов'язково повинно бути занесено свідчення свідків правопорушення (п.234 Статуту ПС). Також ти можеш вписати свої зауваження у спеціально відведене поле. У разі незгоди з протоколом ти маєш право не підписувати його (ст. 63 Конституції України). Пам'ятай, підписання протоколу = визнання своєї провини. Не забудь перекреслити незаповнені рядки і обов'язково візьми копію протоколу;
- пам'ятай, що співробітник міліції **не має права** проводити особистий огляд **без понятих, без складання протоколу і поза спеціального приміщення** (на вулиці, у переходах й інших, не призначених для цього місцях).

Запам'ятай! Завідомо незаконне затримання громадян тягне за собою кримінальну відповідальність співробітників міліції відповідно до чинного законодавства України (п.259 Статуту ПС).

У разі насильства з боку співробітників міліції необхідно:

- викликати швидку допомогу для фіксації тілесних ушкоджень або звернутися до найближчого травмпункту для медичного огляду. Пам'ятай! Це необхідно зробити навіть за відсутності видимих слідів побоїв. Не забудь отримати на руки довідку з діагнозом завданих ушкоджень;
- повідомити про факт побиття оперативному черговому обласного / міського управління МВС, інспектору з особового складу, правозахисним організаціям і журналістам (якщо є така можливість);
- звернутися із заявою про побиття до прокуратури, до начальника ГУМВС міста / області або в суд і вимагати видати направлення на СМЕ (судово-медичну експертизу);
- пройшовши й отримавши результати СМЕ, у супроводі адвоката / юриста, звернутися до прокуратури із заявою про скоєний злочин з боку працівників міліції.

69

Не провокуй співробітника ОВС, але і **не піддавайся його маніпуляціям**. Уважно спостерігай і **максимально фіксуй** все, що відбувається, тому що ти вправі оскаржити будь-які незаконні дії співробітників міліції. І пам'ятай: тобі завжди допоможуть! Ти можеш звернутися до правозахисних організацій, які зможуть розібратися в ситуації і допомогти покарати винних.

Про порушення закону співробітниками міліції ти можеш повідомити за телефоном 102. Обов'язково зафіксуй, хто отримав дзвінок.

Ознайомитися з текстами законів, наказів та інших нормативних документів, а також отримати більш докладну інформацію та поради щодо поведінки під час контактів із працівниками міліції ти можеш:

- на сайті Мережі правозахисного руху: **hr-activists.net**

- на сайті Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (Асоціація УМДПЛ): **umdpl.info**

Використані скорочення:

ОВС - органи внутрішніх справ;

ПС - патрульна служба;

КоАП - Кодекс України про адміністративні правопорушення;

МВС - Міністерство внутрішніх справ;

ГУМВС - Головне управління Міністерства внутрішніх справ.

ПАМ'ЯТКА МІЛІЦІОНЕРУ, ЯКИЙ НЕСЕ ПАТРУЛЬНУ СЛУЖБУ

Дана пам'ятка складена з метою запобігання найбільш поширених порушень чинного законодавства співробітниками міліції, що несуть патрульну службу, і містить витяги з Конституції України, Закону України «Про міліцію» та інших нормативно-правових актів, що регулюють роботу ОВС України.

Пам'ятайте, що з прийняттям Присяги Ви поклали на себе почесний обов'язок захищати права і свободи громадян, боротися зі злочинністю, дотримуючись норм чинного законодавства, а також всіляко сприяти зміцненню авторитету ОВС. Заступаючи на службу, Ви зобов'язуєтесь **діяти суворо в рамках отриманих Вами повноважень**, і будь-яке перевищення цих повноважень перетворює Вас з охоронця Закону на його порушника.

Зверніть увагу на декілька типових ситуацій, у яких співробітники міліції найчастіше припускаються помилок:

1. Якщо до Вас звернувся громадянин, обов'язково **називайте свою посаду, звання, прізвище**, уважно вислухайте та прийміть відповідні заходи (п. 5, 141 Статуту ПС міліції України).
2. Якщо Ви звертаєтесь до громадянина, обов'язково **назвіть свою посаду, прізвище, звання** (ст. 5 Закону України «Про міліцію»; п. 4 Статуту ПС), **поясніть причину і мету звернення** (п. 141 Статуту ПС). На вимогу пред'явити службове посвідчення таким чином, щоб у громадянина була можливість прочитати Ваші установчі дані.
3. Пам'ятайте, що **Ви маєте право зупинити людину тільки тоді, коли у Вас є на те вагомі і обґрунтовані причини** (якщо вона порушує або тільки що порушила закон, якщо на неї прямо вказали свідки злочину, якщо на ній або її одязі присутні сліди злочину, а також якщо вона потрапляє під опис розшукуваного злочинця).

4. **Обмежтеся усними попередженнями** у разі незначних адміністративних правопорушень (п. 133 Статуту ПС).
5. Якщо порушник агресивно реагує на Ваші зауваження, **необхідно дати йому час заспокоїтися**, після чого попросити пояснень стосовно його неправомірних дій (п. 144 Статуту ПС).
6. **Складайте протокол про адміністративне правопорушення на місці.** Доставлення для складання протоколу допускається тільки в тому випадку, коли складання протоколу необхідно, а його неможливо скласти на місці (ст. 259 КоАП). Пам'ятайте, що **Ви зобов'язані мати при собі бланки протоколів** (п. 97 Статуту ПС).
7. **Не порушуйте правил проведення особистого огляду.** Особистий огляд суворо регламентований і дії його проведення закріплені законодавчо: огляд може проводитися **лише в спеціальному приміщенні**, міліціонером **тієї ж статі**, що й людина, яку оглядають, у **присутності двох понятих** тієї ж статі (ст. 264, 265 КоАП). **Складання протоколу особистого огляду є обов'язковим!** Копію протоколу Ви зобов'язані **вручити підозрюваному**.
8. **Ви маєте право затримати підозрюваного виключно у випадках, якщо:**
 - застали підозрюваного під час скоєння злочину або відразу після його скоєння;
 - очевидці чи потерпілі прямо вкажуть на особу, яка скоїла злочин;
 - на підозрюваному, його одязі або при ньому будуть виявлені сліди злочину;
 - за наявністю інших неперевіраних даних підозрюваний може бути затриманий лише в тому випадку спроби втечі (ст. 106 КПК України, п. 236, 237 Статуту ПС, ст. 11 Закону України «Про

міліцію»). Пам'ятайте, що свідомо незаконне затримання громадян тягне за собою кримінальну відповідальність відповідно до чинного законодавства України (п.259 Статуту ППС).

9. Пам'ятайте, що завідомо **незаконне затримання громадян тягне за собою карну відповідальність** згідно з чинним законодавством України (п.259 Статуту ПС)

10. Корупція при виконанні службових обов'язків тягне за собою відповідальність згідно з Законом України "Про засади запобігання та протидії корупції". Пам'ятайте, **що під визначення "корупція" потрапляє будь-яке використання наданих Вам службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою отримання будь-якої неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.**

11. **Застосування сили, спецзасобів та вогнепальної зброї можливе лише у виключних випадках** після попередження про намір їх використання (якщо дозволяють обставини і немає безпосередньої загрози життю і здоров'ю громадян або працівників міліції). У разі неможливості уникнути застосування сили, вона не повинна перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на Вас обов'язків і має **зводитися до мінімуму** можливості заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників та інших громадян (ст. 12-15 Закону України «Про міліцію», п. 200, 204 Статуту ПС).

12. Вам **заборонено** під час виконання службових обов'язків вести неслужбові розмови по телефону, заходити до магазинів, їдалень та інших приміщень без службової необхідності, а також **відволікатися на інші справи, не пов'язані з несенням служби** (п. 154 статуту ПС).

13. Під час виконання службових обов'язків **не дозволяйте проявів дискримінації** за ознакою статі, раси, віку, мови, походження, освіти, матеріального стану, політичних переконань і будь-яких інших ознак (Етичний кодекс працівників ОВС).

14. **Грубість, погрози, висловлювання та будь-які інші**

дії, що ображають людську гідність, в спілкуванні з громадянами є прямим порушенням п. 143 Статуту ПС.

15. **Розголошення** без службової необхідності **відомостей про приватне життя**, а також відомостей, які **порочать гідність і репутацію громадян**, є порушенням ст. 28, 32 Конституції. Пам'ятайте, що **втручання в приватне життя без законних на те підстав є неприпустимим** і карається.

16. Діяльність міліції є публічною і відкритою (ст. 5 Закону України «Про міліцію»), тому у Вас **немає повноважень без законних на те підстав забороняти фото-, відеозйомку, а також використання звукозаписувальних пристроїв** (окрім території режимних об'єктів).

Молодь знає Молодь контролює

звіт за результатами моніторингового дослідження та просвітницької кампанії «Ознайомлений – значить озброєний: Мої права при контактах із міліцією»

Упорядники: Ярослав Мінкін, Юлія Діонісьєва
Редактор: Юлія Красільникова
Верстка та дизайн: Костянтин Реуцький
Фото на обкладинці: Постова райвідділку у Запоріжжі
рада відвідувачам

Видання здійснено Правозахисним центром «Поступ» у рамках проекту «Ознайомлений – значить озброєний: Мої права під час контактів із міліцією» за підтримки Національного Фонду Підтримки Демократії (NED) та Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США.

Наклад: 1000 прим.
Друк: ФОП Шаповалова М.В.
Адреса: квартал Дружби 19 а, Луганськ.
Відповідальний за випуск: Мінкін Я. Б.

більше інформації з питань попередження міліцейського свавілля шукайте на сайтах:

postup.lg.ua
hr-activists-net